

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

SOLIDARNOSTNA POMOČ PRI NASILJU NAD ŽENSKAMI V
DRUŽINAH

RENATE IRŠIČ in URŠKA ŠON

LJUBLJANA, 2012

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI:

Ime in priimek: Renate Iršič in Urška Šon

Naslov naloge: SOLIDARNOSTNA POMOČ PRI NASILJU NAD ŽENSKAMI V DRUŽINAH

Kraj: Ljubljana

Leto: 2012

Št. strani: 95

Št. slik: 0

Št. tabel:13

Št. bibl. opomb: 0

Št. prilog:14

Št. shem:2

Mentor: as. dr. PETRA VIDEMŠEK

Deskriptorji: ženska, družina, nasilje nad ženskami v družinah, feminizem, razvoj podpore, žrtev, storilec, solidarnost, socialne mreže, podpora, zakonodaja, odprti dom, izolacija

Povzetek: V diplomskem delu sva se osredotočili na nasilje nad ženskami v družinah, poudarili sva pomen socialnih mrež pri ne/reševanju nasilja in izpostavili solidarnost kot ključno obliko pomoči ter nujno sestavino v boju za ustavitev nasilja nad ženskami v družinah – danes in v prihodnosti. Izpostavili sva solidarnost kot vrednoto in kot osnovni sociološki temelj družbe. Dotaknili sva se tudi razvoja podpore na tem področju in zakonodaje, ki podpira in spodbuja solidarnost ter prostovoljstvo. Na podlagi opravljene raziskave in teoretičnih spoznanj pa predlagava nov koncept pomoči, tako imenovani »odprti dom«.

Descriptors: woman, family, domestic violence against women, feminism, support development, victim, perpetrator, solidarity, social networks, support, legislation, open home, isolation

Abstract: The diploma thesis focuses on domestic violence against women, underscoring the significance of social networks in (not) resolving violence and

establishing solidarity as a key form of assistance and its required components in the battle against domestic violence against women – today and in the future. Solidarity is highlighted as a value and a basic social foundation of society. The thesis also touches on the development of support in this area and legislation which supports and encourages solidarity and volunteerism. Based on the implemented study and theoretical findings, a new concept of assistance, the so-called "open home" is proposed.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

**SOLIDARNOSTNA POMOČ PRI NASILJU NAD ŽENSKAMI V
DRUŽINAH**

RENATE IRŠIČ in URŠKA ŠON

MENTOR: as. dr. PETRA VIDEMŠEK

LJUBLJANA, 2012

PREDGOVOR

V teoretskem uvodu sva najprej predstavili, kakšno je trenutno stanje na področju nasilja nad ženskami v družinah v Sloveniji, in na kratko opredelili sam pojem. Poudarili sva pomen poimenovanja in prepoznavanja nasilja nad ženskami v družinah. Izpostavili sva nasilje nad ženskami v družinah kot nasilje, ki ga obravnavava skozi celotno nalogo.

V drugem poglavju sva se dotaknili razvoja podpore in pomembnih mejnikov v svetu in pri nas. Izpostavili sva feministična in ženska gibanja, nastanek in razvoj ženskih nevladnih organizacij, ter spremembe, ki so pomembno oblikovale prakso dela na področju nasilja nad ženskami.

V osrednjem in za najino nalogo najpomembnejšem delu sva opredelili vpliv socialnih mrež pri obravnavi nasilja in poudarili pomen solidarnosti pri podpori žrtvam nasilja (odzivanje posameznikov in družbe nasploh). Teoretična spoznanja s tega področja sovpadajo s spoznanji najine raziskave, namreč ženskam, žrtvam nasilja v družinah, ki so imele močno oporo v sorodstvenem, prijateljskem ali družbenem okolju, je uspelo predvsem hitreje zapustiti nasilen odnos, medtem ko so ženske, ki te opore niso imele in pri katerih je prihajalo tudi do negativnih izkušenj, zavračanj ipd. pri uradnih institucijah, prehodile težjo in zahtevnejšo pot zapustitve nasilnega partnerja.

V petem poglavju sva predstavili pregled vladnih in nevladnih oblik pomoči na področju nasilja nad ženskami v družinah, nekaj pomanjkljivosti in črnih lis današnjega časa, na koncu teoretičnega dela pa zakonodajo, ki podpira solidarnost in vzpodbuja občutek odgovornosti za sočloveka.

V raziskovalnem delu sva se oprli na tri sklope vprašanj v zvezi z vprašanjem solidarnosti pri zapuščanju nasilnega odnosa. Zanimalo naju je, kako je s solidarnostno pomočjo ženskam v času akutne oblike nasilja (s tem misliva nevarne in neposredne nasilne situacije, kjer je ogroženo zdravje in življenje žensk), kakšen vpliv ima moralna podpora bližnjih, in nazadnje vloga institucionalnih ter neinstitucionalnih oblik pomoči. V ta namen sva izvedli kvalitativno raziskavo. S pomočjo raziskave sva prišli do ugotovitev, da je solidarnostna pomoč pomemben dejavnik v procesu odhajanja ženske iz nasilnega odnosa, da ta oblika pomoči ni

dosegljiva iz različnih vzrokov in posledično podaljšuje trajanje nasilnega odnosa, zato je nujno razvijati, spodbujati in organizirati različne oblike solidarnostnih pomoči s takojšnjim in učinkovitim delovanjem.

Nalogo sva zaključili z oblikovanjem novega koncepta pomoči ženskam, ki se soočajo z nasiljem v družinah. Predstavili sva odprti dom – kot idejo v smislu takojšnje oblike pomoči, varnega prostora in povsod ter vsaki ženski žrtvi nasilja v družini (glede na individualne potrebe) dostopnega prostora.

Pogovore s stanovalkami zavetišč, ki so temelj najine raziskave, sva opravili vsaka zase, uredili zapise in podčrtali relevantne dele. Potem pa sva si diplomsko delo razdelili tako, da sem se Renate osredotočila predvsem na metodološki del naloge, Urška pa sem pripravila teoretični del naloge. Ves čas pa sva se medsebojno usklajevali, dopolnjevali in soustvarjali skupen izdelek.

Naloga ne bi bila izvedljiva brez sodelovanja žensk, ki so bile pripravljene z nama podeliti svoje boleče izkušnje nasilja v družinah. Vsem se toplo zahvaljujema. Obenem se zahvaljujema vodjem zavetišč, ki so nam omogočili, da sva lahko prišli v stik s stanovalkami, ter da so z nama podelili svoje dolgoletne izkušnje ter pridobljeno znanje.

Posebna zahvala gre najini mentorici za natančno vodenje pri izdelavi naloge.

Zahvaljujema pa se tudi lektorici Bojani Samarin, prof.slov. ter oblikovalcu najine naloge.

Vsem še enkrat iskrena hvala!

KAZALO VSEBINE

1. TEORETSKI UVOD.....	8
1.1. Nasilje nad ženskami v družinah.....	8
1.1.1. Aktualni podatki.....	8
1.1.2. Pojasnitev in opredelitev nasilja nad ženskami v družinah	8
1.2. Razvoj podpore	10
1.2.1. Ženska in feministična gibanja po svetu in pri nas	10
1.2.2. Ženske nevladne organizacije	11
1.2.3. Spremembe, ki so jih prinesle ŽNVO	11
1.3. Vpliv socialnih mrež na ne/reševanje nasilja	13
1.3.1. Socialna opora	13
1.3.2. Socialna mreža in socialno delo.....	15
1.3.3. Družina – vir opore?.....	17
1.4. Solidarnost	18
1.4.1. Izraz solidarnost in njegov pomen.....	18
1.4.2. Solidarnost in samopomoč – neposredni vir socialnega dela?	19
1.4.3. Solidarnost in nasilje nad ženskami v družinah	21
1.4.4. Iskanje pomoči znotraj socialne mreže	22
1.4.5. Odnosi znotraj socialne mreže ženske z izkušnjo nasilja.....	22
1.4.6. Prepletanje strokovnih in socialnih mrež.....	24
1.5. Oblike pomoči žrtvam nasilja.....	24
1.6. Zakonodaja	32

2. PROBLEM.....	35
2.1. Okoliščine pobude za raziskavo.....	35
2.2. Vprašanja oz. domneve, ki jih želiva raziskati	36
3. METODOLOGIJA.....	37
3.1. Vrsta raziskave.....	37
3.2. Merski instrumenti in viri podatkov	37
3.3. Populacija in vzorčenje	38
3.4. Zbiranje podatkov.....	38
3.5. Obdelava in analiza podatkov	39
4. REZULTATI.....	40
4.1. Poskusna teorija.....	40
5. RAZPRAVA	48
6. SKLEPI.....	52
7. PREDLOGI.....	53
8. UPORABLJENA LITERATURA.....	55
9. PRILOGE	60
9.1. Zapis intervjujev	60
9.2. Analiza besedila v delu, ki se nanaša na izkušnje s solidarnostnimi oblikami pomoči pred fazo preloma.....	67
9.2.1. Analiza značilnosti pojmov	70
9.2.2. Definiranje relevantnih kategorij.....	72
9.3. Analiza besedila v delu, ki se nanaša na okoliščine prekinitve nasilnega odnosa ali fazo preloma	73

9.3.1. Analiza značilnosti pojmov	76
9.3.2. Definiranje relevantnih kategorij.....	77
9.4. Analiza besedila v delu, ki se nanaša na izkušnje s formalnimi oblikami pomoči po fazi preloma	78
9.4.1. Analiza značilnosti pojmov	82
9.4.2. Definiranje relevantnih kategorij.....	84
9.5. Odnosno kodiranje	86
9.6. Analiza intervjuja osebe X.....	89
9.6.1. Definiranje relevantnih kategorij:.....	91
9.6.2. Odnosno kodiranje.....	92
10. POVZETEK	94

KAZALO SHEM

Shema 1: odnosno kodiranje – vzroki za izolacijo žrtve nasilja oz. slaba ali nedosegljiva pomoč ožje socialne mreže, ter posledice takšne situacije v smislu institucionalnih in solidarnostnih odgovorov.	88
Shema 2: odnosno kodiranje – reševanje problema nasilja v družini ter vloga neformalne in formalne (institucionalne) pomoči:	93

KAZALO TABEL

Tabela 1: izpis podčrtanih delov besedila ter odprto kodiranje (pred fazo preloma)..	67
Tabela 2. Ureditev pojmov po ravneh abstraktnosti (pred fazo preloma)	69
Tabela 3: Značilnosti pojma <i>kontrola, nadzor</i>	71
Tabela 4 :Značilnosti pojma <i>izolacija</i>	71
Tabela 5: Izpis podčrtanih delov besedila ter odprto kodiranje (faza preloma).....	74
Tabela 6: ureditev pojmov po ravneh abstraktnosti (faza preloma)	75
Tabela 7: Analiza kategorij – instinktivno ravnanje – lastna zaščita	76
Tabela 8: izpis podčrtanih delov besedila ter odprto kodiranje (po fazi preloma)	78
Tabela 9: ureditev pojmov po ravneh abstraktnosti (po fazi preloma)	81
Tabela 10: Analiza pojma <i>pospeševalni dejavniki</i> :	82
Tabela 11: Analiza pojma <i>zaviralni dejavniki</i> :.....	83
Tabela 12: izpis podčrtanih delov ter odprto kodiranje (oseba X).....	89
Tabela 13: ureditev pojmov po ravneh abstraktnosti (oseba X).....	90

1. TEORETSKI UVOD

1.1. Nasilje nad ženskami v družinah

1.1.1. Aktualni podatki

Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi iz novembra 2010 je pokazala, da je v Sloveniji vsaka druga ženska od dopolnjenega petnajstega leta starosti doživela eno od oblik nasilja. Vsaka četrta je doživela fizično nasilje, v zadnjih dvanajstih mesecih pa je polovica vseh anketiranih žensk doživela psihično nasilje. Raziskava je tudi pokazala, da statistično pomembnih razlik med posameznimi regijami znotraj Slovenije ni. Iz tega lahko povzamemo, da je nasilje enakomerno razporejeno po celotni državi, kar pa ne velja za različne oblike pomoči ženskam. Zato je žrtvam nasilja treba zagotoviti enak dostop do raznolikih oblik pomoči znotraj države Slovenije, dostop prilagoditi njihovim individualnim potrebam ter poskrbeti za kakovostno delovanje državnih represivnih, pravosodnih in socialnovarstvenih organov na vsaki posamezni lokalni ravni.

1.1.2. Pojasnitev in opredelitev nasilja nad ženskami v družinah

Kelly (1996) pravi, da ženske, ki so doživljale nasilje v intimnem odnosu, le-tega pogosto niso vzele zelo resno. Če je do nasilja prihajalo občasno ali samo enkrat, se jim to ni zdelo nič resnega. Kako hitro so definirale vedenje moških kot izrabljanje, je bilo odvisno od tega, kako pogosto se je nasilje dogajalo. Če je med posameznimi epizodami nasilja sledil daljši premor, so ženske nasilje minimalizirale in se fokusirale na vmesni čas, pri tem pa upale, da se ne bo več ponovilo. Nosan (2006) navaja, da so uporabnice pripovedovale, da so potrebovale precej časa, da so temu, kar se jim je dogajalo, rekle nasilje. Predvsem za poniževanje, zmerjanje, zaničevanje velja, da so vse to sprejemale kot nekaj samoumevnega. Tudi prve udarce so označevale kot dogodek, ki se jim je zgodil zgolj naključno. Partnerji so se jim za te dogodke navadno tudi opravičili in navajali različne razloge (od utrujenosti naprej ...), in tako so jim ženske verjele, da se nasilje ne bo več ponovilo. Iz tega vidika je bilo jasno, da

je treba nasilje poimenovati in jasno opredeliti, kar pomeni, da navedemo, kje se dogaja, komu se dogaja oziroma kdo je žrtev ter kdo ga povzroča – kdo je povzročitelj. Če uporabimo samo izraz nasilje v družini, nam ta ne pove kaj dosti, ali pa je preširok, da bi lahko natančno definirali in določili, kdo so udeleženci takšnega odnosa. Pri tem lahko poudariva, da se strinjava tudi z Olgo Lalić Bezenšek (2009: 13), ki meni, »[Menimo,] da je izraz družinsko nasilje najmanj primeren, saj popolnoma relativizira odgovornost za povzročanje nasilja.« Le-ta se tako dosti hitreje in enostavneje razprši in porazgubi med člani družin. Ne vemo, ali gre za nasilje, ki ga doživljajo vsi člani, ali pa povzročajo vsi člani, ne glede na spol, starost in druge opredelitve. S tem se zabriše, kdo izvaja nasilje in nad kom izvaja nasilje, kar pri osebah, ki so žrtve nasilja, povečuje neopaznost in nevidnost. Zaradi širine pojma »nasilje v družini« in s tem povezane nejasnosti sva se odločili, da se v najinem diplomskem delu osredotočiva na nasilje nad ženskami v družinah, torej nasilje med odraslimi osebami v partnerskih odnosih. V nacionalni raziskavi o nasilju v zasebnem prostoru in partnerskih odnosih so raziskovalke ugotovile, da je 90,8 % povzročiteljev nasilja moškega spola (Leskošek, Urek, Zaviršek, 2010). Torej ženske v veliki večini nastopajo v vlogah žrtev. Pojem nasilje v družinah si predstavljava in opredeljujema kot skupek nasilij, ki se odvijajo na majhnem in skoncentriranem prostoru (torej v družini in v vsej njeni intimnosti), hkrati pa se lahko izraža v celem spektru oblik (psihično nasilje, fizično nasilje, spolno nasilje, ekonomsko nasilje), ter vključuje osebe, ki jih razumemo kot člane družine (npr. starejše, mladostnike, spolne zlorabe otrok ...). Opredelitev nasilja nad ženskami je odvisna predvsem od tega, s katerega stališča k njej pristopamo: bodisi da je to s stališča ženske, ki doživlja nasilje, ali pa moškega, ki povzroča nasilje. Lahko gre tudi za stališče raziskovalk in raziskovalcev ter znanstvenih področij, na katerih delujejo, ipd. (Veselič 2004: 184).

Vse to nam daje več opredelitev nasilja nad ženskami v družinah. Poleg tega ne gre zanemariti družbenega, kulturnega in moralnega konteksta (Dobash in Dobash 1998: 4–5), kakor tudi ne tega, na kaj se osredotočimo: na nasilna dejanja sama po sebi, na doživljanje nasilja, na odnos med povzročiteljem in žrtvijo (prav tam, 30). Tako zgornje navedbe kažejo na dejstvo, da imamo več opredelitev in različne opredelitve te vrste nasilja, kar verjetno otežuje raziskovanje tovrstne problematike.

Feministično gibanje je bilo prvo, ki je uveljavilo pojem nasilje nad ženskami v družini. Pred uveljavitvijo tega pojma se je v teorijah uporabljal predvsem izraz nasilje v družini, kjer nasilje nad ženskami ni bilo posebej obravnavano, pač pa v povezavi z drugimi problematikami. Feministična teorija je tako jasno opredelila, kdo je storilec in proti komu je nasilje usmerjeno. Poudarila je neenako razmerje med ženskami in moškimi. Takšen pogled je bil drugačen od obstoječe pravne definicije, hkrati pa je opozoril na to, da je definicija nasilja nekaj spremenljivega, ne statičnega in stalnega, ter odvisna od socialnih situacij in okoliščin.

1.2. Razvoj podpore

1.2.1. Ženska in feministična gibanja po svetu in pri nas

Ženska in feministična gibanja so se začela pojavljati v ZDA in Zahodni Evropi v sedemdesetih in osemdesetih letih. Ena izmed prvih ženskih akcij je v 70. letih dosegla nastanek zatočišča za pretepe ne ženske in otroke (Chiswick Womens Aid) na obrobju Londona. To gibanje se je pričelo kot protest mater zaradi ukinitve brezplačnega mleka v šolah. Po tej skupni akciji so ženske dobile prostor za druženje na lokalnem nivoju, kjer so si prvič med sabo podelile zgodbe o fizičnem nasilju, ki so ga doživljale doma. V večini primerov so se tukaj zgodile prvič na glas izrečene izjave, skupaj z njimi pa se je izpostavila tudi potreba po varnem prostoru za vse tiste, ki se želijo umakniti pred nasilnim partnerjem.

V Sloveniji so se pojavila nekoliko kasneje. Feministično gibanje je poskrbelo za jasno artikuliranje zahteve po proučevanju nasilja nad ženskami in nasilja nad ženskami v družini, ter postavilo temelje raziskovalni perspektivi, ki ni gojila predsodkov proti ženskam. Hkrati je postavilo zahteve po proučevanju in odpravljanju nasilja nad ženskami. S svojo kritiko praks državnih institucij je aktivno prispevalo k oblikovanju nekaterih institucionalnih rešitev. Tako smo v osemdesetih, večinoma pa v devetdesetih letih 20. stoletja dobili pristope, ki povezujejo tako družbene kot osebne dejavnike.

1.2.2. Ženske nevladne organizacije

Ženske nevladne organizacije so bile v Sloveniji in tudi drugje po svetu posledica in reakcija na prazen prostor v javnem socialnem sektorju, ki je konec 80., še bolj pa v začetku 90. let obstajal na področju socialne pomoči ženskam, ki so doživljale fizično in spolno nasilje. Izhajale so iz feministične teorije, v praksi pa iz feminističnega socialnega dela (Zaviršek 2004). Kljub temu da je bila problematika nasilja nad ženskami v družini prisotna skozi vso zgodovino, je šele v zadnjih letih postala aktualna raziskovalna problematika in predmet obravnave v okviru številnih disciplin. Za to problematiko je bilo tudi značilno, da so jo vse prevečkrat potiskali v zasebno sfero posameznic in posameznikov. Prav tako pa je bilo zaznati odsotnost političnega delovanja na tem področju. Zaradi vpliva NVO je prišlo do sprememb pri reševanju nasilja tudi v javnem sektorju, predvsem na centrih za socialno delo (kjer so v tistem času to področje zavračali, zaničali probleme žrtev), in v drugih državnih institucijah. Centri za socialno delo so pričeli z ustanavljanjem varnih hiš po vzoru nevladnih organizacij za pomoč ženskam (CSD Maribor, Novo mesto, Moste itd.). Hkrati pa so začeli namenjati več pozornosti svetovanju ženskam na področju nasilja.

1.2.3 Spremembe, ki so jih prinesle ŽNVO

Konceptualne premike, do katerih je prišlo zaradi delovanja ŽNVO, poudari Zaviršek (2004):

- ŽNVO so prekinile s »strukturnim fokusiranjem« na povzročitelje, kar pomeni, da se tistemu, ki ima več moči v družbi, ne namenja tudi več pozornosti, temveč se osredotoči na pomoč žrtvam. Tako je v ospredju žrtev nasilja; vsa pozornost in senzibilnost je namenjena njej in njenim stališčem.
- Njihova glavna naloga je podpora ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje (zagovorništvo, opolnomočenje, procesi dvigovanja samozavesti) in ne podpora tistemu, ki ga izvaja.

- Redefinirale, preokvirile in na novo so poimenovalе problematiko, ki je prej sodila v disfunkcionalne družine. V tej smeri so se spremenili tudi dialogi med strokovnjakinjami in uporabnicami.
- Prekinile so z iskanjem krivde za nasilje v družinah in poudarjale razumevanje samoumevnosti uporabe nasilja pri nasilnežih.
- Sprejele so tudi načelo, naj se v njihovo delo vključujejo ženske, ki so preživele nasilje in so pripravljene s pomočjo druge osebe opraviti proces, ki omogoča uvid v paleto lastnih čustev, kar je pomembno zlasti zaradi sposobnosti empatije z drugimi ljudmi.
- Prispevale so k nastanku strukturnih sprememb na področju sociale, policije, sodstva, zdravstva in šolstva.
- Spodbudile so ukinjanje tabujev in dvojnih kriterijev, ki ženske, ki storijo enako dejanje kot moški, obravnavajo drugače.
- Začele so opozarjati na problem nasilja brez vidnih poškodb, in na nasilne dogodke s pristankom.
- Njihovo delo se je osredotočalo na reinterpretacijo, kar je ženskam dajalo predvsem moč in samostojnost.

Ugotavlja pa vseeno, da obstajajo pomanjkljivosti in »prazna« področja v zvezi z nasiljem nad ženskami v družinah. Tukaj imava v mislih zlasti prezasedenost zavetišč, materinskih domov in varnih hiš, nasploh premajhno število ležišč, nedostopnost in neenakomerno razporejenost, premalo senzibilnosti za žrtve, ki imajo posebne potrebe, oziroma pomanjkanje dodatnih specializiranih služb za te primere. Ravno zaradi prezasedenosti in tudi zaradi tega, ker so zavetišča, varne hiše in drugi programi »stari« 20 let, se kaže potreba po drugih oblikah, ki jih vidiva predvsem v solidarnosti in solidarnostnih oblikah pomoči, v občutku odgovornosti za sočloveka in zavedanju, da ljudje preprosto ne zmoremo živeti eden mimo drugega. Pri tem se odpira tudi vprašanje socialnih mrež, ki so na področju nasilja zelo pomembne.

1.3. Vpliv socialnih mrež na ne/reševanje nasilja

1.3.1. Socialna opora

Hlebec, Kogovšek (2004: 15) navajata, da je eden prvih teoretikov, ki so precej močno vplivali na poznejše raziskovanje socialne opore, bil Durkheim, ki je v eni izmed svojih študij poudaril pomen socialnih odnosov in izpostavil, da njihovo pomanjkanje poveča možnost samomora.

Sistematično raziskovanje socialne opore se je začelo v sedemdesetih letih 20. stoletja in je izhajalo iz domneve o pozitivnih učinkih povezanosti v omrežje socialnih odnosov na psihično in fizično zdravje posameznika.

»V okviru psihologije skupnosti se je precej raziskovalo, kako lahko storitvene dejavnosti pomoči na ravni lokalne skupnosti, znotraj katerih deluje tako profesionalno kot prostovoljno in priučeno osebje, pomagajo in pozitivno učinkujejo na zdravje ljudi z nezadostnimi ali neustreznimi načini spopadanja s kritičnimi situacijami, ali na tiste, ki sami nimajo »naravnega« opornega sistema. Tudi raziskovanje o razvoju otroka (delo Bowlbyja (1969) o stilih navezanosti otrok na starše) je bila pomembna podlaga za raziskovanje socialne opore v kontekstu osebnostnih značilnosti, ki izvirajo iz najzgodnejših bližnjih odnosov. Mogoče je domnevati, da razvoj v emocionalno senzibilnem okolju, ki je odprto za posameznikove potrebe in jih ustrezno zadovoljuje, vodi k razvoju odprtega emocionalnega stila, in posameznik, ki prihaja iz takšnega okolja, se bo verjetneje razvil v emocionalno odprto osebnost« (Hlebec, Kogovšek 2004:15).

Vemo, da so zgodnejše opredelitve socialne opore poudarjale pretežno emocionalno razsežnost socialne opore. To pomeni socialno oporo kot občutek pripadnosti in sprejetosti ter skrbi pri pomembnih zadevah drugih.

Hlebec, Kogovšek (2004: 15-17) povzemata Cassela(1976), Caplana(1974) Cobba(1976) in Thoitsa (1985) in jih uvrščata med najpomembnejše začetnike sistematičnega raziskovanja socialne opore. To trditev podkrepita z naslednjimi argumenti:

Cassel je trdil, da razrahljane pomembne socialne vezi, ki jih povzroči stresno okolje, lahko pustijo posameznika z neustreznimi ali zmedenimi povratnimi informacijami, ki lahko porušijo njegovo notranje ravnotežje in povečajo njegovo dovzetnost za bolezen. Povratno informacijo, ki je zanj ključni element socialne opore, posamezniku nudijo predvsem njegove pomembne in najbližje druge osebe. Iz tega prepričanja je kasneje izšla vrsta raziskav, ki se osredotočajo na socialno oporo kot zaščito, ki posameznika in njegovo zdravje ščiti pred stresnimi vplivi okolja. Po drugi strani pa je priznaval, da sta stres in opora lahko tudi neločljivo povezana. Stresni dogodek lahko po eni strani zmanjša oporo, po drugi pa povečuje potrebo po opori. Tako je lahko določena vez vir opore kakor tudi vir stresa.

Caplan je poudarjal pomembnost vzajemnosti in trajnosti odnosov, pri tem pa ni govoril le o najbližjih vezeh, temveč tudi o tistih, ki so bolj oddaljene (npr. skupina za samopomoč, sosedski odnosi, «skrbniki skupnosti»). Natančneje je opredelil vrste takšne pomoči (danes bi jih lahko poimenovali: emocionalna, materialna in informacijska).

Cobb pa je socialno oporo razumel v kontekstu zaščite pred stresom in kot dejavnik dobrega počutja. Vzajemnost je opredelil kot enega najpomembnejših dejavnikov za proučevanje in razumevanje delovanja socialne opore. Kasnejši teoretiki in raziskovalci socialne opore poudarjajo njen primarni pomen, to je emocionalno oporo najpomembnejših drugih kot dejavnik za zmanjšanje stresa in njegovih posledic za zdravje in dobro počutje

Thoits, ki je poznejši teoretik socialne opore, poudarja pomen socialnih vlog, ker:

1. socialne vloge dajejo skozi serijo socialnih identitet odgovore na temeljna eksistencialna vprašanja, življenju dajejo pomen, namen in smisel, zagotavljajo občutke varnosti in zmanjšujejo občutke strahu in negotovosti. Občutek varnosti velja za eno temeljnih značilnosti emocionalne opore.

2. Socialne vloge so pomembne kot vir samospoštovanja. S strani drugih lahko pridobimo pozitivne ocene, lahko pa se zgodi, da pri pomembnih drugih nismo sprejeti. To pa lahko pomeni vir stresa in konflikta. Poglobiti se moramo torej v vprašanje, kaj se dejansko skriva za posameznimi interakcijami.

3. Socialne vloge so vir občutka nadzora nad stvarmi, ki ga posameznik pridobi iz ustreznega delovanja v okvirih teh socialnih vlog. Novejše opredelitve pa poudarjajo, da je socialna opora kompleksen interakcijski in komunikacijski proces med ljudmi (ibid.)

Za naš prostor sta pomembni raziskavi, opravljene leta 2000 in 2002 v sodelovanju med Centrom za metodologijo in informatiko Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani in Inštitutom Republike Slovenije za socialno varstvo o omrežjih socialne opore prebivalcev Slovenije, ki sta dali naslednje rezultate:

Prebivalci Slovenije se v primeru, ko potrebujejo določeno vrsto opore ali pomoči, obračajo predvsem na svoj neformalni krog. Med neformalnimi viri največji delež predstavljajo sorodniki, med katerimi je glavni vir opore partner. Ugotovljeno je tudi, da se prebivalci Slovenije pretežno družijo s prijatelji, prijatelji in starši predstavljajo ključni vir finančne opore, v primeru emocionalne opore in bolezni pa je glavni vir opore partner, pomemben vir pa so še otroci, starši in prijatelji.

»Starejši anketiranci imajo v povprečju manjša omrežja kot mlajši in tudi moški imajo manjša omrežja kot ženske«(Dremelj, et al. 2004: 58).

Rezultati predhodnih raziskav so pomembni za razumevanje, zakaj sva se odločili raziskati odziv oziroma neodziv neformalnega omrežja žensk žrtev nasilja v družinah, ki naj bi pomoč in oporo največkrat iskale prav tam. Ni nam težko predstavljati si, kakšni občutki sledijo ob neodzivu, ignoranci in obračanju vstran. Lahko pa se tudi zgodi, da je storilec žrtev pred tem popolnoma osamil in je tako izgubila vso socialno mrežo oziroma ji je onemogočil stike s komerkoli.

1.3.2. Socialna mreža in socialno delo

Socialna mreža pomeni povezavo posameznika z drugimi ljudmi v njegovem okolju. Pri tem ločimo *neformalne socialne mreže*, ki vključujejo stike z družino, sorodstvo, sosede in prijatelje, na katere se lahko človek v primeru potrebe opre, in *formalne socialne mreže*. Med formalne mreže spadajo vsi formalizirani stiki posameznika z njegovim okoljem. (Milošević - Arnold 2003: 23)

Socialno delo je po eni strani usmerjeno na spodbujanje, ohranjanje obstoječih neformalnih, primarnih socialnih mrež kot pomembnih virov pomoči ljudem v njihovem življenjskem okolju, po drugi strani pa socialni delavci razvijajo formalne socialne mreže, s katerimi zagotavljajo potrebne socialne storitve. (ibid.)

Iz tega lahko povzameva, da v primerih, ko ženska žrtev nasilja v družinah nima spodbude in podpore v primarni socialni mreži, le-to pričakuje in išče s strani formalnih mrež, kjer pa vse prepogosto tudi ne dobi, kar bi v tistem trenutku najbolj potrebovala in iskala (iz najine raziskave 2012). Socialna mreža torej ni vedno vir moči za posameznico.

Socialne mreže imajo velik vpliv na potek reševanja nasilja (npr. hitrejši odhod iz nasilnega odnosa in manj verjetnosti, da se vrne nazaj v nasilni odnos, emocionalna podpora, materialna podpora itd.); velja tako za socialno mrežo partnerke kakor tudi socialno mrežo partnerja, saj socialno mrežo predstavljajo ljudje, ki so posamezniku pomembni, ki so mu blizu. To so lahko starši, otroci, prijateljice in prijatelji, znanke in znanci, sosede in sosedi, sodelavke in sodelavci ter tudi drugi ljudje.

V pogovorih z ženskami, ki so sodelovale v najini raziskavi, sva ugotovili, da so v času, ko so bile žrtve in ko so odhajale iz nasilnega odnosa, »računale« na podporo in razumevanje bližnjih oseb. V primerih, ko so takšno oporo imele, opazimo hitrejši odhod, moč žrtve in občutek, da ni sama. Nasprotno pa v primerih, kjer ni opore v takšnem smislu, nasilni odnos traja dlje, posledice so hujše, izolacija posameznice pa večja.

Najpogostejši povzročitelj nasilja nad ženskami je moški, ki spada v najožji del njene socialne mreže. Zato bodo koraki v smeri odhoda iz takšnega odnosa bistveno vplivali in spreminjali odnos ženske do povzročitelja kakor tudi odnose znotraj njene socialne mreže.

Ženske, ki doživljajo nasilje, povečujejo svojo varnost tako, da spreminjajo svoja ravnanja in vedenje glede na zahteve, ki jih postavlja povzročitelj, kasneje pa se mu začno postavljati nasproti. Hkrati jih postane strah, da bodo z izgubo nasilnega partnerja izgubile tudi podporo in stike z ljudmi iz svoje socialne mreže.

Aničić (2007) piše, da se nekatere ženske še leta po odhodu soočajo z nadzorom in vpletanjem povzročitelja v njihovo življenje, pri tem pa ta svoj nadzor uresničujejo tudi s pomočjo drugih oseb (npr. otroci, sorodniki, prijatelji ...). Podobne primere sva zasledili tudi sami v pogovorih v materinskih domovih in varnih hišah.

Ženske se bojijo, da bodo z odhodom od nasilnega partnerja izgubile tudi podporo in stik z ljudmi iz svoje socialne mreže in pogosto je tako.

1.3.3. Družina – vir opore?

Družina je ena izmed najstarejših oblik skupnega življenja ljudi in temelji na sorodstvenih vezeh med njimi.

Različni avtorji (npr. Musek, Tomori) navajajo različne definicije družine. ZZZDR v 2. členu uvodnih določb pravi, da je družina vseživljenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo (Ur. l. RS. št. 69/2004 -UPB). Vsekakor pa se njena struktura in njene naloge z razvojem družbe spreminjajo ter razlikujejo med posameznimi družbami.

Najpomembnejše naloge, ki jih vsaka družina opravlja, so biosocialno reprodukcijska, ekonomska, socializacijska in varstvena. Tudi varovalne in socialnovarstvene naloge družine so se skozi čas spreminjale, kljub temu pa so ostale pomemben del družinskega življenja še danes (Filipčič 2002).

V največji popolnosti so bili varovani člani tradicionalne razširjene družine, ki je vključevala več generacij, svaštvo in tudi bratrance ter sestrične, ki so navadno živeli pod isto streho ali pa v neposredni bližini. Po drugi strani pa je prav takšna vrsta družine omejevala svobodo posameznika in pomenila močno socialno kontrolo (Milošević - Arnold 2003: 31). Današnji čas je naklonjen predvsem večji svobodi posameznika in njegovi individualizaciji. Čas tudi kaže, da so sorodstvene vezi postale manj zavezujoče kot nekdanje. Vendar kljub temu potrebujemo eden drugega za izmenjavo podpore in pomoči, ki sta v času, katerega živimo, dobrodošli.

Družina pa ni samo prostor, ki posameznikom nudi čustveno, socialno in materialno oporo, temveč je lahko to tudi nasilno okolje, kjer so hudo kršene temeljne človekove pravice.

Zavirškova (2005) piše, da je nasilje v družini najpogosteje definirano kot način nadzorovanja, ki ga izvaja ena oseba nad drugo in ki se manifestira na različne načine, vključujoč fizično in spolno nasilje, grožnje, emocionalne zlorabe in ekonomsko zatiranje.

Božac Deležan (1999) navaja, da se s proučevanjem nasilja ugotavlja, da je najbolj nevarna institucija za ženske pogosto ravno partnerska zveza, najbolj ogrožajoč prostor dom in najbolj nevarna oseba partner. Torej vse najhujše grozote in strahovi se največkrat dogodijo ravno v prostoru, ki naj bi bil za posameznico varno zavetje, in s strani intimnega partnerja, ki ga ima rada in bi jo prav tako naj varoval in ji nudil oporo.

1.4. Solidarnost

1.4.1. Izraz solidarnost in njegov pomen

Solidarnost lahko opredelimo kot neke vrste socialni vzgib v človeku, ki nam je lahko v pomoč pri reševanju socialnih težav. Meniva, da je tukaj temeljnega pomena povezanost in soodvisnost med ljudmi (pa ne le med tistimi, ki jih poznamo, temveč v smislu: človek za človeka nasploh), solidarnost sama pa nastopi kot posledica tega.

Beseda solidarnost je tujka. Latinsko pomeni solidus trden, sicer pa je uveljavljena in v uporabi povsod po svetu. Pomeni zlasti vzajemnost, vzajemno pomoč, družbenost in soglasnost ter čut za skupno odgovornost in korist (Verbinc 1979. V: Ramovš, 2003).

Pri nas zasledimo še druge izraze: karitativnost, humanitarnost in diakonija, ponekod tudi dobrodelnost.

Solidarnost se pojavlja kot lastnost posameznika, ki se pri vsakem posebej kaže v drugačni obliki, se pa razlikuje tudi od družbe do družbe in od kulture do kulture. V

preteklosti so jo skrbno gojile veroizpovedi, npr. v krščanstvu je prav solidarnost ena od treh bistvenih razsežnosti verovanja. Tudi danes je solidarnost pogosto motivirana s strani verovanja.

Ramovš (2003) pravi, da solidarnost izvira iz človekoljubne drže v človekovem srcu ter da je temeljna človeška dobrotu in ljubezen do vseh pozitivno mišljenje, naklonjenost življenju in uspevanju vseh drugih in drugačnih ljudi. Na zunaj se kaže predvsem v obliki skrivne osebne pomoči in opore drugim.

Ker smo ljudje socialna bitja, potrebujemo za preživetje tesne in kakovostne medčloveške odnose, sodelovanje ter solidarno skrb drug za drugega v primeru različnih težav, nedvomno tudi v primeru nasilja nad ženskami v družinah.

»Brezpogojna medsebojna solidarnost ni le garancija za lastno preživetje v težavah, ampak je temeljna izkušnja človeškega bivanja, brez katere človek zdrkne pod raven zveri« (Ramovš 2003: 387). Človeka namreč usmerja zavest, ki brezpogojno zahteva smisel življenja, kamor spadajo tudi stiske, ki jih človek ne more rešiti sam. To reševanje pa je možno samo tako, da se ljudje medsebojno začutimo, da smo med seboj solidarni in sodoživljamo stisko drugih ter da nas to sodoživljanje vzpodbudi k solidarni povezanosti z drugimi. Lahko bi preprosto rekli, da nam je mar za drugega.

V preteklosti je predvsem pozitivistična miselnost prispevala k slabšalnemu pomenu solidarnosti v smislu nekoristnosti in nestrokovnosti. Danes pa ljudje na novi ravni spoznavamo in cenimo pomen najrazličnejših kakovosti, kamor uvrščamo tudi solidarnost (Ramovš 2003).

Živimo v času, ko moramo, če želimo preživeti, upoštevati soljudi in se posloviti od individualistične ideologije.

1.4.2. Solidarnost in samopomoč – neposredni vir socialnega dela?

»V vsaki človeški skupnosti se pojavlja tudi potreba po solidarnosti, varstvu in zaščiti šibkejših članov, po medsebojni pomoči in strpnem urejanju medsebojnih odnosov.« (Milošević - Arnold 2003: 45)

Solidarnost pomeni vzajemno pomoč, povezanost in občutek za skupno korist. Obstaja lahko kot občutek za drugega in razumevanje drugega ali pa kot idejno strinjanje oz. solidarnost v besedah. V praksi je uresničena, ko občutek za drugega spodbudi neko akcijo. (ibid.)

Solidarnost pravzaprav pomeni odnos med ljudmi, ki vključuje tudi prevladujočo moralo neke družbe. Potreba po solidarnosti je prisotna v vsaki človeški skupnosti in v vseh njenih pojavnih oblikah, seveda pa ne moremo zanikati vzporednega obstoja človekove egocentričnosti, ki včasih prevlada nad solidarnostjo. (ibid.)

Durkheim je ločil med organsko in mehansko solidarnostjo. Predpostavljal je, da so ljudje v manjših skupnostih z omejeno delitvijo dela med seboj povezani s skupno kolektivno zavestjo, v bolj kompleksnih, kjer je delitev dela razvita (to je značilno za industrijske družbe), le-ta predstavlja osnovo za socialne integracije. Od tod izhaja, da je za manjše skupnosti značilna mehanska solidarnost, za kompleksnejše pa organska solidarnost. (ibid.)

Solidarnost v primarnih človeških skupinah, torej mehanska solidarnost, pomeni jedro humanosti, vzajemnosti, spontane akcije za medsebojno pomoč v primeru ogroženosti, nevarnosti, bolezni in drugih stisk. V kompleksnejših družbah, kjer je prevladovala organska solidarnost (v razvitih industrijskih družbah), pa se je pojavila potreba po drugačnih oblikah zagotavljanja pomoči članom, zato se je razvilo poklicno socialno delo. (Milošević - Arnold 2003: 46)

Prostovoljstvo, ki je oblika osebne solidarnosti, je po navadi sestavina dobrodelniških, solidarnostnih, humanitarnih in drugih organizacij, pa tudi državne socialne ustanove delujejo včasih v kombinaciji s prostovoljstvom. Z izrazom dobrodelništvo lahko zajamemo družbeno organizirano dobrodelnost. V današnjem času so to dobrodelniške in humanitarne dejavnosti, ki delujejo v obliki zavoda ali društva. Običajno jih ustanovi skupina državljanov, kakšna solidarnostna ali verska organizacija, lahko tudi organizacija za samopomoč. Njihova osrednja naloga je zbiranje in plemenitenje virov pomoči. Tukaj so zajeti tako materialni kot medčloveški – nematerialni viri za pomoč ljudem v potrebah in stiskah. Določene prostovoljske organizacije so specializirane in namenjene specializiranim potrebam, druge pa so

manj fokusirane na določeno področje in namenjene širokemu spektru vsakdanjih stisk in težav. Ramovš (2003) pravi, da je razvita mreža dobrodelniških organizacij v današnji sodobni družbi »kapilarna« sociala, ki je nekako najhitreje dosegljiva posameznikom in ljudem v stiski.

Posamezniki, dobrodelniške organizacije ali mediji lahko prirejajo tudi dobrodelniške prireditve, ki so navadno kulturne, zabavne ali kakšne druge narave, njihov izkupiček pa je namenjen preprečevanju ali reševanju neke socialne problematike. Poleg tega pa posamezniki, organizacije ali država ustanavljajo za določen solidarnostni namen ustanove ali fundacije. Vsa organizirana dobrodelnost je v celoti socialnovarstvene narave.

1.4.3. Solidarnost in nasilje nad ženskami v družinah

Posameznica ali posameznik, ki ravna solidarnostno in se odziva na način, da začuti težave sočloveka, kot tudi, da začne v takšnem trenutku »delovati«, vsekakor računa na zmožnost človeka, da bo v takšnem sodelovanju nekaj pridobil zase in za svoje življenje.

V primeru nasilja nad ženskami v družinah je izrednega pomena odziv bližnjih in soljudi na njihove stiske in težave, ter v nadaljevanju na potek reševanja njihove problematike. V najini raziskavi je v primeru ženske z močno oporo in solidarnostjo svojcev prišlo do izraza prav to (počutila se je močno in podprto s strani svojcev, sledila je odločitev za odhod iz nasilnega odnosa, skratka, je uspela). Nasilni odnos je trajal dlje časa, če žrtev ni imela opore in solidarnostne pomoči v družbenem okolju. Zato sta pomembna podpora in spodbujanje solidarnosti tako na področju nasilja kot tudi na drugih področjih našega življenja. In ne samo za ljudi, ki so nam blizu, temveč za slehernega sočloveka v stiski. Velik prispevek k razvoju solidarnosti dajeta okolje in vzgoja, ki sta usmerjena k njej. Ima jo vsak posameznik, razvija pa se v solidarnostnem socialnem okolju.

Za konkretno delovanje je potrebna zavestna odločitev posameznika, ki je svobodna in njemu lastna. Verjetno je prav, da ljudje večkrat in natančneje prisluhnemo sebi ter ljudem okrog nas, da se resnično poslušamo in smo senzibilni za vsa dogajanja ter

soustvarjamo kvaliteten dialog. To nam daje možnosti, da začutimo stiske sočloveka, njegovo počutje in doživljanje ob tem, ter da resnično zaznamo težo težave, ki jo nosi posameznik. Ramovš (2003) temu pravi, da se človek celostno vživlja v drugega.

1.4.4. Iskanje pomoči znotraj socialne mreže

Ljudje iz socialne mreže vsekakor imajo pomembno vlogo pri reševanju ali nereševanju nasilnega odnosa. Socialne mreže so lahko vir varnosti in pomoči, lahko pa tudi nasilja in sekundarne viktimizacije. Ljudje, ki spadajo v neko socialno mrežo, prevzemajo različne vloge. Lahko so sekundarni povzročitelji nasilja, lahko so zavezniki primarnega povzročitelja nasilja, ali pa ženske, ki doživlja nasilje, lahko pa tudi sami postanejo žrtve nasilja. Od njihovih osebnih in nazorskih prepričanj ter ravnanj in od lastne ogroženosti, pripadnosti ter pritiskov je odvisno, kakšno vlogo bodo zavzeli.

Ženske z izkušnjo nasilja se na svojo socialno mrežo obračajo v času trajanja odnosa s partnerjem (prihaja do merjenja in uveljavljanja moči, do zlorabe pa še ne), v času povzročanja nasilja, ko odnos še vedno traja (čas, v katerem povzročitelj uporablja strategije nadzorovanja, žrtve pa izoblikujejo strategije preživetja – pride tudi do normalizacije nasilja) in v času po končanju odnosa, ko pa nasilje lahko tudi še traja (stopnja nasilja se lahko tudi poveča).

1.4.5. Odnosi znotraj socialne mreže ženske z izkušnjo nasilja

Podobno kot pri dinamiki nasilja lahko tudi pri odnosih znotraj socialne mreže, ki jih ustvarja ženska z izkušnjo nasilja, govorimo o fazah (Aničić 2007):

1). Moški ne delijo moči s partnerko, temveč svojo moč uporabljajo in zlorablajo na različne načine, in sicer tako, da zmanjšujejo njeno moč. Moški, povzročitelji nasilja, pa pri tem doživljajo ljudi in odnose, ki jih partnerka vzpostavlja, kot ogrožajoče zanje, postajajo neutemeljeno ljubosumni. Komunikacija z njimi je otežena ali tudi nemogoča, ker se ves čas v odnosu borijo za prevlado.

Glede trenutkov nadzorovanja in zmanjševanja moči s strani partnerja se ženska pogovarja z zaupnimi osebami, ker bi bila rada slišana in jo zanima njihovo mnenje. In prav ti trenutki odločajo, ali bo lahko ženska spregovorila tudi takrat, ko bo partner uporabil eno od oblik nasilja. Če bo v tej prvi fazi slišana, razumljena, in če bo z zaupnimi osebami vzpostavljen odprt in varen prostor, bo o nasilju tudi kasneje lahko spregovorila. Če pa bo v teh trenutkih zavrnjena in nerazumljena, bo takrat ostala verjetno tiho.

2). Ko partner zagrozi z nasiljem ali ga uporabi, oba vesta, da je prestopil mejo spoštovanja, enakosti in varnosti. Zgodi se, da svoje vedenje obžaluje in obljubi, zato mu ženska verjame in zaupa, da nasilja ne bo več uporabil.

Če partnerja o nasilju, ki se je zgodilo, govorita, je to navadno edini pogovor, ki ga ženska ima z nekom iz socialne mreže, in je malo verjetno, da bi o tem govorila še s kom drugim (zaradi občutkov sramu in odgovornosti).

3). Če partner dejanj ne obžaluje in krivi žensko, bo zaradi šoka skušala situacijo preživeti sama. Odloči se za večjo spremembo – prekinitve razmerja, in s tem seznaniti partnerja, ki pa zaradi nestrinjanja in želje, da prepreči njen odhod, z nasiljem nadaljuje oz. ga stopnjuje. Zato želi ženska spregovoriti z nekom iz socialne mreže, ki ji bo zmožna pomagati, ti ljudje pa navadno že prej opazijo znake nasilja.

Ženskam je lažje spregovoriti o nasilju, ko jih kdo na primeren način o tem povpraša. Pri tem je pomembno, da se ne bojijo, da bodo s tem še bolj ogrožene. Občutek varnosti jim zagotavlja takojšnja zaščita in konkretna pomoč.

Posameznice, ki si uspejo zagotoviti varnost s pomočjo socialne mreže, se manjkrat obračajo na strokovne službe oz. samo, če potrebujejo kakšno dodatno informacijo glede nadaljevanja poti iz nasilja. Nasprotno pa velja za ženske, ki te opore nimajo ali pa bi jim le-ta lahko bolj škodila kot koristila. Obstaja tudi možnost, da mreže kljub dobrim mislim ne delujejo, predvsem zaradi šibkosti in nefunkcionalnosti. (Aničić 2007)

1.4.6. Prepletanje strokovnih in socialnih mrež

Delo strokovnih mrež mora upoštevati tudi delovanje socialnih mrež: hitrost in usklajenost strokovnih služb je pomembna, ko socialna mreža in partner ženski onemogočata povečevanje osebne varnosti, nadalje tudi v primeru, ko partner kljub podpori socialne mreže še vedno ogroža žensko ali pa tudi socialno mrežo samo, seveda pa tudi v primeru, da socialna mreža prenaša odgovornost na žensko, nasilje pa minimalizira, opravičuje, zanika, in na koncu vsekakor tudi v situacijah, ko pride do uničenja socialnih mrež v procesu nasilja oz. če te sploh niso formulirane. Zato je ugotovitve strokovnih služb glede odziva socialne mreže posameznice nujno vključiti v razumevanje nasilja, ki ga doživlja, in v načrtovanje dela (pri izdelavi ocene stopnje ogroženosti in načrta za povečanje varnosti).

Če govorimo o socialni mreži, ki je za žensko vir moči, potem je tudi delo strokovnih služb učinkovitejše in hitrejše kot sicer. (Aničić 2007: 90–96).

1.5. Oblike pomoči žrtvam nasilja

V Sloveniji delujeta na področju preprečevanja nasilja nevladni in vladni sektor. Leta 1989 je bila ustanovljena prva nevladna organizacija – Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. To je bila prva nevladna organizacija, ki je nudila psihosocialno pomoč ženskam in otrokom z izkušnjo nasilja.

Grabrijan(2010) piše, da so se po letu 1990 pri nas znova pojavili tudi materinski domovi. Leta 2009 je bilo v teh programih več ležišč, kot jih je predvidevala Resolucija nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2010. V nadaljevanju Grabrijan še pove, da sta pokazatelja kakovosti v teh programih število ležišč in pokritost navedenih programov po regijah. Družbeno mnenje pa na podlagi ocene o številu primerov nasilja nad ženskami v družinah kaže, da je število ležišč, ki so na razpolago, premajhno. Nasprotno pa podatki izvajalcev programov materinskih domov in varnih hiš v letu 2007 povedo, da je povprečna zasedenost v varnih hišah 90-odstotna, v materinskih domovih pa približno 80-odstotna.

Državne institucije takrat še niso imele razvitih specializiranih znanj in postopkov za to področje problematike. Tudi zakonska določila v zvezi z nasiljem so bila pomanjkljiva in razpršena. Sledila sta razvoj in »skupno učenje« tako vladnega kot nevladnega sektorja. Danes so akterji na področju preprečevanja nasilja nevladne organizacije, centri za socialno delo, regijska koordinacija za obravnavo nasilja, policija (GPU, PU, PP), tožilstvo, sodišče, zdravstvene organizacije, vzgojno-izobraževalne organizacije, Urad RS za enake možnosti, Urad varuha človekovih pravic itd.

Prednost nevladnih organizacij je predvsem v tem, da se lahko specializirajo za posamezno področje dela (nasilje v družini – v partnerskih odnosih, v sorodstvenih odnosih, nasilje nad starejšimi, nasilje nad invalidnimi osebami itd.), medtem ko vladni sektor pokriva veliko različnih problematik.

Uporabniki programov nevladnih organizacij so žrtve nasilja, povzročitelji nasilja, osebe, ki so neposredno vključene v odnos nasilja, stroka in ne nazadnje splošna javnost. Nevladne organizacije jim nudijo različne oblike svetovanj, spremstvo in posredovanje pri institucijah, pravno pomoč, namestitve (v krizne centre, varne hiše, materinske domove), samopomočne skupine in programe za delo s povzročitelji nasilja. Nevladne organizacije prijavljajo primere nasilja na policijo, centre za socialno delo, tožilstvo in sodišče. Delujejo tudi v medinstitucionalnih timih, kjer obravnavajo posamezne primere nasilja. Njihova naloga pa je tudi spremljanje dela državnih institucij, in sicer z namenom, da opozorijo na morebitne pomanjkljivosti in nepravilnosti ter da vzpodbujajo dobro prakso. Predlagajo številne ukrepe za izboljšanje položaja žrtev nasilja. Podajajo tudi različne predloge za dopolnitve in spremembe različnih zakonskih aktov ter sodelujejo pri predlogih novih. Ves čas delovanja skrbijo za izobraževanje in informiranje tako strokovne kot laične javnosti. Vsako leto pripravijo številne akcije za ozaveščanje javnosti, številne med njimi potekajo prav ob mednarodnih dnevih akcij proti nasilju nad ženskami, od 25. novembra do 10. decembra. Pomemben družbeni vidik delovanja nevladnih organizacij s področja preprečevanja nasilja je tudi vključevanje prostovoljstva v njihove programe. Štiri nevladne organizacije (Društvo SOS telefon, Društvo Ženska svetovalnica, Društvo Ključ in Društvo za nenasilno komunikacijo) so med seboj

povezane v neformalno Zvezo za nasilje, kjer partnersko sodelujejo na različnih področjih (kampanje, delo z mediji, preventiva ipd.).

V sklopu nevladnih oblik pomoči lahko ženske zaprosijo za brezplačno pravno pomoč ali izkoristijo možnost brezplačnega pravnega nasveta (tiste, ki si zaradi slabega finančnega položaja ne morejo same plačati sodnih postopkov in zagovornika).

Na voljo so jim tudi zatočišča, zavetišča, varne hiše in krizni centri. Ti nudijo ženskam in otrokom varen prostor, kamor se lahko umaknejo pred nasiljem v partnerskih družinskih ali sorodstvenih odnosih. Večinoma se zaradi zagotavljanja varnosti nahajajo na tajnih lokacijah. Nudijo različne oblike pomoči; od svetovanja, zagovorništva, pomoči pri iskanju stanovanja, do zaposlitve.

Trenutno pri nas delujejo:

- CSD Krško – Zavetišče za ženske in otroke žrtve nasilja Pepcin dom
- CSD Maribor – Varna hiša Maribor
- CSD Ptuj – Varna hiša Ptuj
- Društvo regionalna varna hiša Celje
- Društvo varnega zavetja Ljutomer (Varna hiša Pomurja)
- Društvo za nenasilno komunikacijo – Varna hiša za ženske in otroke žrtve nasilja, Varna hiša za ženske in otroke žrtve nasilja 2
- Društvo za pomoč ženskam in otrokom žrtvam nasilja Varna hiša Gorenjske – Varna hiša za ženske in otroke žrtve nasilja na Gorenjskem, Varna hiša za ženske in otroke žrtve nasilja na Gorenjskem 2
- Društvo ženska svetovalnica – krizni center za ženske in otroke žrtve nasilja v družini
- Društvo življenje brez nasilja – Varna hiša Novo mesto
- SOS telefon za ženske in otroke žrtve nasilja – Zatočišče za ženske in otroke žrtve nasilja, Zatočišče za ženske in otroke žrtve nasilja 2

- Zavod Karitas Samarijan – Varna hiša Karitas za Primorsko

(<http://www.irssv.si/programi-socialnega-varstva/varne-hie-zatoia-in-drugi-programi-na-podroju-prepreevanja-nasilja/index.html>)

Leto 1990 zaznamuje začetek delovanja materinskega doma v obliki, kot ga poznamo danes: nastal je na pobudo Karitasovega prostovoljca gospoda Imreta Jerebica. Njegovo idejo pa je podprl nadškof dr. Alojzij Šuštar, sicer pa sta na Slovenskem v obdobju po drugi svetovni vojni delovala dva materinska domova; Dečji in materinski dom na Prulah in materinski dom na Viču. Oba sta doživela svoj konec v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja. 1973 so zaprli dom na Prulah, tri leta kasneje pa še na Viču. (Gržan 2000: 23)

Materinski domovi delujejo kot prehodni domovi, namenjeni materam z otroki, nosečnicam, porodnicam in trpinčnim materam, za obdobje, ki ni daljše od enega leta oziroma z možnostjo podaljšanja, in le-tem zagotavljajo varnost in učenje na poti k lastni samostojnosti in delovanju v širši družbeni sferi. Predvsem so bili namenjeni omenjenim ženskam, pri katerih prevladuje socialna in ekonomska ogroženost.

»Bistven namen bivanja v materinskem domu je pripraviti in usposobiti sebe za življenje, oblikovati pozitivno podobo o sebi.« (Gržan 2000: 73)

V materinskem domu velja določen hišni red, ki naj bi se ga vse stanovalke držale. Hišni red predstavlja osnovo za potek dela po zastavljenih smernicah. V njem so opredeljena tudi pravila glede zunanjih obiskov.

Stanovalka skuša najti s pomočjo strokovne delavke rešitve za svoje težave in v miru razmisli o možnosti za naprej. Kljub osmim materinskim domovom, ki trenutno delujejo pri nas, to še vedno ne pomeni, da bo posameznica sprejeta v dom, ko bi to zares potrebovala oziroma želela. Zaradi vse večje informiranosti žensk o namenu in delovanju materinskih domov narašča število stanovalk. To lahko pripišemo tudi podpori nevladnim organizacijam s strani Vlade Republike Slovenije, angažiranosti medijev za opozarjanje javnosti na prisotnost nasilja v družini, izkušnjam bivših stanovalk materinskih domov in zakonu, ki daje policiji večja pooblastila v družinah, kjer je nasilje prisotno.

Delovanje materinskih domov je usmerjeno v to, da omogoča materam varno počutje in učenje kvalitetnega samostojnega življenja, za otroke pa je pomembno, da občutijo čim manj težav, s katerimi se sooča njihova mati. Ne gre zanemariti pomena skupinske dinamike oziroma skupine same, ki stanovalki onemogoči, da ne razmišlja več kot posameznica – žrtev nasilja, ampak kot članica skupine s podobnimi izkušnjami.

Danes imamo v Sloveniji na voljo osem materinskih domov:

- CSD Ljubljana Šiška - Materinski dom Ljubljana
- CSD Maribor – Materinski dom Maribor
- Javni zavod Socio – Materinski dom Celje
- Nadškofijska Karitas Maribor – MD Mozirje, MD Žalec
- Zavod Karitas Samarijan – MD Solkan in MD na cesti
- Zavod Pelikan Karitas – MD

(Ignatov 2004) opisuje značilnosti varnih hiš in zatočišč. Varna hiša nudi ogroženim ženskam in otrokom varen prostor in psihosocialno pomoč. Namenjene so državljanke R Slovenije, ki se želijo umakniti na varno. Lokacije varnih hiš so zaradi zaščite žrtev tajne, stiki z njimi pa so mogoči npr. preko telefona. Strokovno delo temelji na principih prostovoljnosti in začasnosti (bivanje je prostovoljno in začasno v skladu s pravili bivanja), anonimnosti in zaupnosti (tajna lokacija varne hiše, brez dovoljenja nihče ne more posredovati ničesar o bivanju ženske v varni hiši), zagovornišva (strokovna delavka je zavestno pristranska) in opolnomočenja.

Pred sprejemom je običajen osebni stik z žensko in pogovor o nasilju, ki ga preživlja, ter njenih pričakovanjih, pravilih bivanja v varni hiši, vrstah pomoči in podpore, ki jih lahko pričakuje v programih.

Namestitve so navadno krajše od enega leta oz. se podaljšujejo od nekaj mesecev naprej. Omejitve veljajo tudi za otroke moškega spola po 15. letu starosti.

Metode njihovega dela se naslanjajo na teorijo in prakso socialnega dela s področja svetovanja in dela z ranljivimi skupinami. Strokovno delo temelji na perspektivi uporabnice in na podlagi ocene ogroženosti. Pomembno je, da se uporabnici povrne dostojanstvo, krepí moč in dvigne kvaliteta življenja. Pomembna oblika pomoči je tudi zagovorništvo pravic in spremljanje uporabnice v institucije (CSD, policija, sodišče), seveda če je to njena želja ali potreba (v primeru, da je prestrašena, ogrožena ...), pomeni pa krepitev samozaupanja, optimizma in kreiranje svoje prihodnosti.

Tajnost lokacij varnih hiš je pomembna zlasti v primerih, ko povzročitelju ni bila odrejena prepoved približevanja ali pripor. Varnost žensk in otrok pa načrtujejo skupaj s pristojnim CSD, ki je dolžan izvesti potrebna strokovna dejanja in nujne ukrepe za zaščito žrtve ter o nasilju obvestiti policijo, če obstaja neposredna nevarnost oz. visoka stopnja ogroženosti.

Nevladne in vladne organizacije, ki delujejo na področju nasilja, med seboj vedno bolj in vedno bolj kakovostno sodelujejo. Sodelovanje poteka na področju preventive in kurative. Pričakujejo in pripravljajo pravilnik o sodelovanju posameznih institucij. Leta 2001 je bil ustanovljen Strokovni svet za problematiko nasilja v družini kot posvetovalno telo ministra za delo, družino in socialne zadeve, sestavljali pa so ga predstavniki vladnih in nevladnih institucij. V okviru tega sveta je bila 2003 izdelana analiza stanja: Nasilje nad ženskami v družini (Seminar »Preprečevanje nasilja v družini«; Central hotel, Ljubljana; 26. 5. 2009, Socialna zbornica Slovenije). Svet je prenehal z delovanjem in ne obstaja več. V okviru Socialne zbornice pa deluje Sekcija za varne hiše, materinske domove in sorodne organizacije v Sloveniji, prav tako sestavljena iz nevladnih in vladnih organizacij. Organizacije obeh sektorjev pripravljajo skupna strokovna srečanja na lokalnih in nacionalni ravni.

Njihova obravnava posameznih primerov nasilja vključuje zaščito žrtve in zagotovitev njene varnosti, psihosocialno pomoč, zagotavljanje pravic žrtvi in soočanje povzročitelja z odgovornostjo.

Država mora imeti na razpolago učinkovite oblike pomoči za zaščito žrtev nasilja. Te oblike pomoči se izvajajo preko različnih institucij (Ignatov 2004):

Policisti so običajno prvi, ki pridejo na kraju dogodka, na policiji ali kje drugje v stik z žrtvijo nasilja. Pogovorijo se z vpletenimi. Nasilno osebo odstranijo od doma, sledi lahko prepoved približevanja osebi, domu in službi žrtve vsaj za 48 ur (Ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi po Zakonu o policiji, (Ur. l. RS, št. 110/2003, 50/2004). O podaljšanju odloča sodišče.

Policija se mora odzvati na klic žrtve, na kraju dogodka narediti zapisnik in žrtev seznaniti z njenimi pravicami. Pomembno je, da žrtev seznanijo z oblikami pomoči, ki so ji na voljo, ter z možnostjo kazenskega pregona (na predlog ali po uradni dolžnosti).

Center za socialno delo je javni socialnovarstveni zavod, ki nudi uporabnikom naslednje storitve: socialna preventiva, socialna prva pomoč, osebna pomoč in pomoč družini. Centri za socialno delo nudijo žrtvam pomoč v obliki prepoznavanja socialne stiske, skupnega iskanja rešitev ter podajanja informacij o drugih programih in izvajalcih. Žrtve se lahko odločijo tudi za svetovanje, pomoč družini in družinskim članom. (Ignatov 2004)

Žrtve nasilja so, tako kot tudi drugi uporabniki, upravičene do socialnih transferjev npr. enkratna denarna pomoč za premostitev trenutne materialne stiske, denarna pomoč kot edini vir preživljanja ter denarni dodatek.

Državno tožilstvo je organ, katerega naloga je preganjanje storilcev kaznivih dejanj. Pregon kaznivih dejanj se začne po uradni dolžnosti (državni tožilec), na predlog ali z zasebno tožbo. Zakon pa opredeljuje, katera dejanja se obravnavajo na kakšen način. Pregon po uradni dolžnosti pomeni, da bo državni tožilec storilca preganjal v imenu države, ne glede na strinjanje ali nestrinjanje žrtve s tem. Pri pregonu na predlog pa se žrtev sama odloči za podajo predloga za pregon kaznivega dejanja, ki ga poda na policiji, državnem tožilstvu ali sodišču. Zasebno tožbo lahko žrtev vloži pri pristojnem sodišču.

Če državni tožilec meni, da zbrani dokazi zadostujejo za vložitev obtožbe, jo pošlje na pristojno sodišče. Ko ta postane pravnomočna, se začnejo priprave na glavno obravnavo. Po končanem dokaznem postopku sledita javna razglasitev in obrazložitev sodbe.

Sodišča odločajo tudi o razvezi zakonske zveze, o delitvi skrbništva, določanju stikov ter preživnini (običajno glede na mnenje pristojnega centra za socialno delo).

Po vzoru nekaterih držav (npr. Avstralija) bi bilo smiselno uvesti specializirana sodišča za obravnavo nasilja v družinah. Prednosti sodišč, ki se ukvarjajo s primeri nasilja v družinah, so v tem, da so osredotočena zgolj na področje nasilja v družinah, seveda pa so kadri temu primerno tudi usposobljeni in specializirani.

Tudi zaposleni v zdravstvenih ustanovah prihajajo v stik z žrtvami nasilja. Največkrat oskrbijo poškodbe ter izdajo zdravniško potrdilo (poškodbe znane osebe). Načeloma ne prijavljajo poškodb, razen če gre za hujše oblike nasilja. Iz najinich pogovorov z ženskami, žrtvami nasilja v družinah, lahko povzamemo, da imajo zaposleni v zdravstvu pri stiku z žrtvami pomembno vlogo, da je pomembno, da jih podprejo in razumejo ter seznanijo z oblikami pomoči, ki so jim na voljo.

Javni jamstveni in preživninski sklad RS upravičencem s priznanjem in izplačevanjem nadomestila preživnine povečuje socialno varnost (v primeru, da zavezanec ne izpolnjuje svojih obveznosti – preživnina ni izplačana tri mesece zaporedoma ali da v zadnjih 12 mesecih dolguje vsaj tri povprečne mesečne preživnine). Sklad je zadolžen tudi za izterjavo preživninskega dolga. Vse to pa prispeva h krepitvi preživninske odgovornosti zavezanca.

Urad Vlade RS za enake možnosti ima pomembno vlogo pri delu z žrtvami nasilja, izboljšuje neenakosti med ženskami in moškimi, spremlja položaj žensk in uresničevanje njihovih pravic (v konkretnih zadevah neenakega obravnavanja).

Zakon o enakih možnostih žensk in moških uvaja zagovornico enakih možnosti žensk in moških, katere naloga je, da obravnava primere domnevne diskriminacije zaradi spola na vseh področjih življenja: zaposlovanje, izobraževanje, ekonomsko, politično, socialno področje itd. Obravnava primera je neformalna in za vse vpletene strani brezplačna. Do brezplačne pravne pomoči je upravičena oseba, katere mesečni dohodek oziroma povprečni mesečni dohodek na člana družine ne presega višine minimalne plače, določene z zakonom, ki ureja minimalno plačo.

Prosilec vloži prošnjo pri pristojnem sodišču ali okrajnem sodišču, na območju katerega ima stalno ali začasno prebivališče.

Zaviršek (2005) piše, da pri nas primanjkuje hitrih in dostopnih služb, ki bi bile specializirane za podporo ženskam, žrtvam nasilja v družinah. Pri tem se opira zlasti na pomen takojšnje intervencije, ki zmanjšuje verjetnost, da bo žrtev nasilje zanikala in se vrnila v nasilen odnos. Nadalje predstavlja problem tudi velika koncentracija kapacitet v zatočiščih v osrednji Sloveniji, kjer je lociranih skoraj 40 % vseh obstoječih, hkrati pa v nekaterih predelih ostaja popolna nepokritost, kar pomeni, da žrtve nimajo enakih pogojev glede dostopa pomoči. V praksi pa se kažejo tudi negativni vidiki profesionalizacije v smislu slabe prakse, premajhne kritičnosti, nestrokovnega odnosa do žrtev, pojavljajo se novi programi, ki pa žal ne nastajajo na podlagi potreb žrtev, ampak predvsem financerjev.

1.6. Zakonodaja

Država je dolžna vsakomur zagotoviti varnost in temeljne človekove pravice.

Nasilje nad ženskami v družinah ne ostaja več le zasebni družbeni problem, temveč je identificiran kot širši družbeni problem. V sklopu tega pa so bile prepoznane potrebe po sistemski ureditvi preprečevanja nasilja nad ženskami v domačem okolju in partnerskih odnosih. Potrebna je interdisciplinarno usklajena obravnava žrtev nasilja v zakonodaji in v praksi. Zakonodaja in programi pomoči morajo sistemsko obravnavati žrtev, storilca, ukrepe strokovnih institucij in ozaveščanje širše družbe ter določati primerno pravno, socialno in drugo varstvo.

V Sloveniji je pravno varstvo pred nasiljem v družini razpršeno in urejeno v več zakonih.

V sklopu najine naloge in solidarnosti navajava nekaj primerov zakonodaje, ki je naklonjena podpori solidarnostnega delovanja v družbi in jo spodbuja.

Zakonodaja na področju nasilja nad ženskami, ki spodbuja solidarnost:

Dolžnost države med drugim je, da ozavešča, preprečuje, rešuje in kaznuje nasilje. Države, ki dovoljujejo, da kršitve človekovih pravic v zasebni sferi niso obravnavane

in kaznovane, kršijo dolžnost ščititi človekove pravice, ki izhajajo iz mednarodnega prava.

Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 3/2007) v drugem členu splošnih določb med drugim pravi, da država podpira in vzpodbuja razvoj samopomoči, dobrotelne in drugih oblik prostovoljnega dela na področjih socialnega varstva. Deseti člen drugega poglavja, ki govori o socialno varstvenih pravicah, pa navaja, da so socialnovarstvene storitve namenjene preprečevanju socialnih stisk in težav (socialna preventiva) in obsegajo aktivnosti ter pomoč za samopomoč tako posamezniku, družini kot skupinam prebivalstva. Četrto poglavje v dvainšestdesetem in triinšestdesetem členu opisuje in natančno opredeli dobrotelne organizacije in organizacije za samopomoč.

Zakon o humanitarnih organizacijah (Ur. l. RS, št. 98/03) v tretjem členu govori o načelu odprtosti, ki pomeni, da je humanitarna organizacija namenjena vsem pomoči potrebnim, ne glede na članstvo, kar kaže na njihovo solidarnostno naravnost in senzibilnost tako rekoč do vseh ljudi. V petem členu so navedeni človekoljubni cilji dejavnosti, ki jih izvajajo humanitarne organizacije v obliki programov in storitev v korist posameznikov in so namenjeni zlasti reševanju ogroženih ljudi in življenj, lažšanju socialnih in psihosocialnih stisk ipd. V sedmem členu tega zakona pa najdemo oblike in načine, kjer je omenjeno zagovorništvo ogroženih posameznikov in družbenih skupin z opozarjanjem in vzpodbujanjem javnosti in države za načrtovanje in uresničevanje skupnih programov reševanja socialnih stisk prebivalcev.

Zakon o ustanovah ali fundacijah (Ur. l. RS, št. 60/1995) govori o splošno koristnem ali dobrotelnem, praviloma trajnem namenu na različnih področjih, tudi na področju socialnega varstva.

Zakon o društvih (Ur. l. RS, št. 61/2006), predvsem del, ki govori o društvih v javnem interesu. To so društva, ki delujejo na različnih področjih, med drugim na področju socialnega varstva, pomembna pa je določba, ki pravi, da delujejo za uresničevanje namenov in ciljev v javnem interesu.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 64/2011) opredeljuje vlogo in naloge državnih organov, izvajalcev javnih služb in NVO pri obravnavi nasilja v

družinah ter določa ukrepe za varstvo žrtev nasilnih dejanj v družinah. Vsi v družbi smo dolžni, če ne poklicno pa vsaj moralno pomagati žrtvam nasilja v družinah. Šesti člen ZPND pravi, da so organi in organizacije ter nevladne organizacije, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje, dolžni o tem takoj obvestiti CSD, razen v primeru, če žrtev temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. Poudarek je torej na doslednosti pri prijavljanju.

Zakon o prostovoljstvu (Ur. l. RS, št. 10/2011), ki pravi, da prostovoljci s svojim prispevkom, delom, znanjem ... prispevajo h kakovostnejšemu življenju posameznikov in družbenih skupin. V nadaljevanju poudarja, da prostovoljstvo krepi medsebojno solidarnost ljudi, zagotavlja družbeno povezanost in sodelovanje pri reševanju problematike. Zakon tudi določa ukrepe za spodbujanje solidarnosti.

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja 2009–2014 (Ur. l. RS, št. 41/2009) v svojem namenu opredeljuje, da je treba povečati občutljivost za problematiko nasilja v družinah in zagotoviti sistemsko ozaveščanje otrok, mladine in odraslih o njihovih temeljnih pravicah in dolžnostih, ter vzgajanju za življenje v družbi brez nasilja, in povečati doslednost pri prijavljanju.

Po pregledu celotnega teoretičnega dela lahko povzameva, da država z delovanjem institucij in zakonodajo na področju nasilja nad ženskami v družinah, ter ves nevladni sektor, prav tako z omenjenega področja, skrbita – in jo na neki način podpirata – za eno izmed osnovnih vrednot naše družbe, ki sva jo v nalogi opredelili kot solidarnost. Seveda pa je za njeno delovanje odločilna tudi in predvsem pripravljenost slehernega posameznika, da deluje v tej smeri. Njen pomen in njeno moč sva raziskali tako v teoriji kot v zgodbah žensk, ki so bile z nama pripravljene podeliti svojo izkušnjo nasilja v družinah.

2. PROBLEM

2.1. Okoliščine pobude za raziskavo

Zamisel za raziskavo sva dobili ob prebiranju knjige Matica Munca (2006), v kateri ta opozarja na pomembnost solidarnosti in solidarnostnih oblik pomoči pri reševanju nasilja in zaščiti žensk ,žrtev nasilja v družini.

Ženske, žrtve nasilja v družini, se pogosto skupaj z otroki zatečejo h kakšni sosedu, prijateljici, znanki ali sorodnici. Takrat potrebujejo in iščejo varen prostor oz. vsaj začasno namestitev za razmere, ki so izjemne. Status takšne ženske, ki se mora umakniti, je takrat status brezdomke in v bistvu gre za dvojno mero kaznovanja; prvič, nasilje, katerega žrtev je, in drugič umik.

Raziskave kažejo, da se ženske velikokrat nimajo kam zateči in takrat ostajajo doma, trpijo nasilje, ali pa se za nekaj ur umaknejo na kakšen javen prostor ter počakajo, da se situacija umiri (nemalokrat tudi z otroki) ... Vemo, da ženske navadno potrebujejo kar nekaj časa, da naredijo odločilen korak in resnično rečejo nasilju NE.

Številni dejavniki jo zadržujejo v takšnem partnerskem odnosu, izstopajo pa ekonomska odvisnost, skrb za blagostanje otrok, odsotnost in pomanjkanje podpore prijateljev in sorodnikov, čustvena odvisnost, strah pred maščevanjem in brezupno upanje, da se bo mož spremenil. Marsikje je stigmatizacija v družbi, ki zaničuje neporočene ženske, dodatna obremenitev. (Selič, 2006)

Strokovno velja, da proces odhajanja zlorabljenega ženske poteka po fazah, in sicer: začetna faza je ti. faza prvega nasilnega izbruha, kjer je nasilje s strani žrtve zanikano in razvrednoteno. Ženska poskuša razumeti nasilna dejanja možkega ter doseči spravo z njim. Sledi faza – nasilje kot incident, kjer je sicer nasilje pogostejše, vendar ženska še vedno ne razume strukture nasilja ter opravičuje vedenje možkega. Tretja faza je faza, ki jo strokovni krogi imenujejo faza nasilja kot sestavine odnosa, kjer ženska poskuša ustaviti nasilje na vse možne načine. Svoje celotno racionalno delovanje usmeri v predvidevanje in preprečevanje nasilja. Še vedno se bojuje za ohranitev odnosa. Zadnja, četrta, faza je faza preloma. V tej fazi se ženska

dokončno zave dejanske nasilne situacije in svoje nemoči upravljati z njo. Začne se odločati sama, in kar je najbolj pomembno: razkrije svojo zgodbo. Dokončno se odloči zapustiti nasilno razmerje. Torej, izhod iz kroga nasilja je vse prepogosto za ženske, žrtve nasilja, odločitev, ki jo sprejemajo dlje časa. Odločitev za odhod je povezana s prijavo ustreznim institucijam ter vstopom v območje formalne pomoči, ki pa je lahko zelo stresna (še posebej, če imata partnerja skupne otroke).

Zaviršek (1997;336) povzema po Mullender (1996;72) ter navaja da nekatere raziskave opozarjajo, da se ženskam pogosto zdi, da je bil pogovor s socialno delavko nekoristen, ali da je celo poslabšal njeno situacijo.

Če izhajamo iz domneve, da v trenutku, ko ženske, ki doživljajo nasilje v družini, letga prijavijo, postanejo skupaj z otroki tudi bolj zaščitene in varne, se nam poraja vprašanje, kaj se dogaja z njimi v tistem dolgem času odločanja in pasivnega trpljenja. Velikokrat je izrednega pomena moč, znanje in občutljivost neformalne ožje socialne mreže ter njihov odziv. Brezciljno tavanje po ulicah ter sedenje na klopcih po parkih, dokler se situacija doma ne umiri, vsekakor ni in ne sme biti način bega in zaščite pred napadi, obenem pa tudi trpljenje nasilja samo podaljšuje agonijo partnerskega odnosa in jim uničuje že tako načeto samozavest .

2.2. Vprašanja oz. domneve, ki jih želiva raziskati

V raziskavi sva želeli odgovoriti na tri osnovna sklopa vprašanj oz. domnev, ki so se nama porajale ob zgornjih ugotovitvah, obenem pa raziskati neformalno solidarnostno pomoč ženskam, ki doživljajo nasilje v družini.

1. Solidarnostna pomoč ženskam, ki doživljajo nasilje v družini v času akutne oblike nasilja, je pomemben dejavnik v sistemu pomoči, vendar velikokrat in v večini primerov ni na razpolago.
2. Ali moralna podpora ožjih socialnih krogov vpliva na odločitev ženske, kdaj in na kakšen način bo naredila odločilen korak, ter na ta način skrajša čas kroga nasilja, v katerega je ujeta.

3. Naloga institucionalnih ter formalnih neinstitucionalnih oblik pomoči je v prvi vrsti zaščita žrtve in potem njena rehabilitacija v smislu dodajanja moči, samozavesti, želje po spremembi ... Opreмили naj bi jih z znanjem, s pomočjo katerega bi laže črpale vire moči tudi v neformalnem socialnem okolju. Glede na trditev Matica Munca (2006), da je socialna klima v tovrstnih zavetiščih na sorazmerno nizkem nivoju, ter da na stanovalke deluje bolj depresivno kot ohrabrujoče, sva želeli preveriti, kako tovrstna pomoč deluje v praksi, in sicer iz perspektive uporabnic.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Izvedli sva kvalitativno raziskavo, saj sva želeli bolj spoznati solidarnostne oblike pomoči žrtvam nasilja ter njihovo dostopnost in učinkovitost, in sicer pred in po iskanju formalnih oblik pomoči. Dodatno sva želeli proučiti vlogo ter dejanski vpliv delovanja formalnega okolja na izkušnjo nasilja. Smiselno sem nama je zdelo, da v ta namen zbereva empirično gradivo, oziroma besedne opise izkušenj nasilja in pomoči, ga analizirava ter na ta način omogočiva bolj celovit vpogled v solidarnostne oblike pomoči, njihove dobre ter slabe strani, dosegljivost oziroma nedosegljivost, ter njihov vpliv na dolgoročno reševanje problema nasilja posameznih žrtev.

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

V namene raziskave sva opravili nestrukturirane intervjuje. Pri izvedbi intervjujev sva uporabili seznam okvirnih vprašanj, ki sva jih združili v naslednje sklope:

1. sklop vprašanj: Ali so ženske z izkušnjo nasilja kdaj zbežale od doma, pred udarci brcami ipd. poiskale zatočišče pri sorodnikih, prijateljih ter na ta način reševale svoja življenja. Kakšen je bil odziv? Ali so se srečale z občutkom solidarnosti in kančka odgovornosti te ožje socialne mreže? Kakšni so bili razlogi, da tovrstne pomoči niso iskale? *Tema – izkušnja z neformalnimi (solidarnostnimi) oblikami pomoči pred*

odločitvijo o prekinitvi nasilnega odnosa (PRED FAZO PRELOMA) oz. pred prijavo nasilja ustreznim institucijam.

2. sklop vprašanj: kakšen vpliv je imela neformalna pomoč na njihovo odločitev o prekinitvi kroga nasilja in prijavo nasilja ustreznim institucijam oz. kakšne so bile okoliščine te njihove odločitve. Ali so dobile potrebno podporo ožje socialne mreže oz. ali se le- ta ni odzivala na njihovo trpljenje. *Tema – okoliščine odločitve o prekinitvi nasilnega odnosa (FAZA PRELOMA), oz. po prijavi nasilja ustreznim institucijam.*

3. sklop vprašanj, ki sva jih postavili v intervjujih, se je nanašal na institucionalne oblike pomoči. Kaj je bilo tisto, kar so v danem trenutku najbolj potrebovale in kako so se na njihove potrebe odzivali v posameznih institucijah. So bile pozitivno ali negativno presenečene? Ali so bile deležne zadostne moralne podpore, ter ali imajo občutek, da so se v njih zgodile potrebne spremembe. Tudi izkušnje z nevladnimi organizacijami, če so seveda bile v stiku z njimi. Skratka, njihovo osebno videnje in doživljanje formalnih oblik pomoči. *Tema – izkušnje s formalnimi (institucionalnimi in neinstitucionalnimi) oblikami pomoči, in sicer v času po odločitvi o prekinitvi nasilnega odnosa (PO FAZI PRELOMA), oz. po prijavi nasilja ustreznim institucijam.*

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo najine raziskave predstavljajo ženske z izkušnjo nasilja v družini. Raziskava je potekala od julija 2011 do januarja 2012. Zaradi narave same raziskave sva lahko izbrali le neslučajnostni, priročni vzorec.

3.4. Zbiranje podatkov

Empirične podatke oz. nestrukturirane intervjuje sva opravili z enajstimi ženskami, ki so preživele izkušnjo nasilja, so varovanke treh zatočišč v treh slovenskih mestih in so bile pripravljene govoriti o tem.

Posebej sva opravili intervju z žensko, ki ji je uspelo ulti iz nasilnega odnosa brez vpletanja institucij. Intervju s to osebo se nam je zdel pomemben, ker sva bili mnenja, da je izkušnja intervjuvanke dober primer samostojnega reševanja nasilja v družini,

seveda pod vplivom močne podpore ožjega socialnega okolja. Zaradi lažjega razumevanja ga imenujemo intervju z osebo X.

Nestandardizirane intervjuje sva izvedli individualno.

Intervjuje v enem zatočišču enega slovenskega mesta je opravila Urška Šon na dan 15. 7. 2011, v drugem pa 20. 8. 2011. Renate Iršič je opravila prav tako intervjuje v zavetišču enega slovenskega mesta, in sicer 16. 1. 2012. Prav tako je opravila intervju z osebo X 23. 1. 2012, in sicer v svojih prostorih.

Pogovore sva s predhodnim dovoljenjem sodelujočih sproti zapisovali. Udeleženkam sva zagotovili anonimnost.

Pri odgovorih na vprašanja o trenutnem počutju v zavetiščih sva pri osebah, ki sva jih spraševali, zaznali majhno mero nelagodja, kar je razumljivo glede na njihov trenutni položaj. Kot bo vidno v nadaljevanju, so tudi posamezni odgovori v skladu s tem občutkom.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Izhodiščno besedilo oz. intervjuje sva analizirali po Glaserju in Straussu (Mesec 1998), in sicer na način, da sva najprej uredili izhodiščno besedilo, naredili parafraziran zapis intervjujev, podčrtali izjave, ki se nanašajo na izkušnjo s solidarnostnimi in institucionalnimi oz. formalnimi oblikami pomoči, ter okoliščinami prekinitve nasilnega odnosa. Naprej sva dele besedila, ki se nanašajo na vsako od teh treh postavk, posebej analizirali, kar pomeni, da sva določili relevantne pojme, kategorije in propozicije. Določene relevantne kategorije sva dodatno analizirali, in sicer z namenom dodatne razjasnitve opisanih okoliščin. Sledilo je definiranje relevantnih kategorij. Na koncu sva povezali vse tri analize na način, da sva opravili skupno odnosno kodiranje in oblikovali poskusno teorijo.

Na enak način sva zapisali in uredili intervju z osebo X. Definirane relevantne kategorije ter shematski prikaz odnosnega kodiranja sva uporabili v razpravi in sklepih kot dodatne argumente oz. dokaz o pomembnosti neformalnega okolja in

njegovega vpliva na razvoj, potek ter reševanje nasilja v družini ter kot dodatno izkušnjo v smislu institucionalnega poseganja v reševanje nasilja v družini.

Intervjuje sva dodatno označili z velikimi tiskanimi črkami od A do J. Pozneje sva v postopku odprtega kodiranja zaradi boljše preglednosti celotnega postopka ter možnosti preverjanja rezultatov vsak izpisan pojem poleg zaporedne številke dodatno označili s pripadajočo črko glede na intervju, iz katerega izhaja.

4. REZULTATI

4.1. Poskusna teorija

Že v prvem delu analize intervjujev, torej analize, ki se je nanašala na neformalno solidarnostno pomoč, so se začeli kazati obrisi določenih značilnosti, ki so vezane na situacijsko problematiko naših intervjuvank – varovank zatočišč. Naslednje faze analize so te značilnosti le potrjevale in jih postavljale v določene odnose. Končno odnosno kodiranje dobljenih kategorij nam je odkrilo zgodbo, ki sva jo poskusili ubesediti v poskusni teoriji. Slednjo bova začeli s prikazom značilnosti posameznih faz odhajanja ženske iz nasilnega odnosa s poudarkom na solidarnostnih (v zadnjem delu tudi formalnih) oblikah pomoči in njihovim vplivom na odločitev ženske o dokončni prekinitvi nasilnega odnosa. Na koncu bova te značilnosti povezali v zgodbo, ki pojasnjuje potrebo po razvijanju neformalnih oblik pomoči ženskam, ki živijo v nasilnem odnosu oz. se poskušajo umakniti iz njega.

Značilnosti neformalnih oblik pomoči, njihov vpliv in učinkovitost pri nudenju zaščite in podpore ženskam, žrtvam družinskega nasilja

S pomočjo pričujoče raziskave sva uspeli do neke mere osvetliti problematiko (ne)dostopnosti oz.(ne)odziva neformalnega sektorja na pojav družinskega nasilja, ter njegovega vpliva na reševanje prej omenjenega pojava. Številni so vzroki, zakaj žrtve nasilja ne posežejo po tovrstni pomoči oz. zakaj je le-ta neučinkovita. Temeljni vzrok je seveda v zgodovinsko opredeljeni podrejenosti ženskega spola, ki vpliva na prevladujoče lokalne diskurze ter posledično na družbeno toleranco nasilja nad ženskami.

Položaj žensk in tudi otrok je bil v zgodovini tesno povezan z nasiljem, ki je bilo družbeno dovoljeno oz. sprejemljivo. V mnogih kulturah je očetovo pravo vključevalo popolno lastništvo nad telesom in dušo žene in otrok. Družinski poglavar je tako lahko ženo mučil, prodal, ubil. Žena je bila, torej, v zgodovini lastnina moža, nad katero je gospodoval, si jo prilagajal in jo vzgajal, ne nazadnje tudi z nasiljem. Pretepanje žena je bilo običajno, saj je mož imel pravico, da ravna z njo po svoji volji. (Božac Deležan, 1999: 11)

Rezultati takšnega družbenega diskurza so vidni tudi v najini raziskavi. Opažamo jih tako pri vedenju žrtve in njenem odzivu na nasilje kot tudi pri odzivu ožjega socialnega okolja ter pri njegovih vzorcih odgovora na nasilje. Izjave, kot so: » *V sorodstvu je bilo v navadi, da se o težavah posamezne družine ne razpravlja.*«, » *Takšnega življenja je bila vajena, saj je tudi njena mati doživljala enako.*« (intervju 1; 20. 8. 2011) » *Trpela je in čakala na boljši jutri. Sram jo je bilo in strah, da ji ne bi verjeli. Naučena je bila, da ženska mora potrpeti.*« (intervju 11; 16. 1. 2011) so zgovoren dokaz vpliva ponotranjenih družbenih pravil in vrednot v zvezi z nasiljem nad ženskami, ki se ne prepozna kot deviantnost. Dodatna kontrola in nadzor žrtve s strani nasilnega partnerja je še dodatna stopnička k popolni izolaciji žrtve in njenemu podrejanju, popredmetenju. Žrtev na ta način postaja vse bolj nesamozavestna. Življenje si organizira na način samoohranitvenih vzorcev oz. strategij preživetja, se še bolj zapira vase in o svoji stiski molči. D. Zaviršek (1997; 336) pravi, da moški, ki je fizično nasilen, deluje zavestno in nezavedno na žensko tako, da ohranja in povečuje svoj nadzor. Ko vzpostavi občutek strahu, ne potrebuje veliko, da s pogledom, molkom ali kretnjo ali besedno grožnjo ohranja stalno atmosfero nevarnosti in nasilja. Ženske, ki so izpostavljene nasilju v partnerskem odnosu, živijo v neprestanem strahu, ki jih spremlja tudi, ko niso neposredno ogrožene. Strah, ki je prisoten daljše obdobje, ima skoraj nujno travmatične učinke na fizično in duševno zdravje žensk in je eden od pomembnejših dejavnikov za vključenost v nasilni odnos.

V primeru, ko žrtev ohranja stike s svojo primarno družino ali maloštevilnimi prijatelji in se zateka k njim v primerih akutnega nasilja, doživlja različne odzive le-teh. Velikokrat ponudijo pomoč v obliki zatočišča, prenočišča ali skrivališča, vendar ženski, ki trpi nasilje, dajo jasno vedeti, da se z njeno reakcijo na nasilje ne strinjajo,

ter da bi sama morala potrpeti oz. umiriti domačo situacijo. Najboljše je, da se vrne domov. Na ta način nasilna dejanja minimalizirajo, žrtev pa dodatno viktimizirajo. Ta dodatni stres in obremenitev žensko še bolj priklepa v nasilni odnos. Občutek osamljenosti in brezizhodnosti se pogloblja.

D. Zaviršek (1997; 332) pojasnjuje, da se je, čeprav se zdi, da se ljudje hitro identificirajo s človekom, ki utrpi izgubo, prav gotovo lažje identificirati s storilcem kot z žrtvijo, s tistim, ki agira, in ne s tistim ki reagira. Groza pred občutenjem popolne nemoči in izgube nadzora v situaciji, v kateri je žrtev, onemogoča, da bi se identificirali s kom, nad katerim se izvajata nadzorovanje in nasilje. Potrebna je osebna zavzetost in aktivno delovanje, da se je s tem mogoče soočiti kot opazovalec in dajalec pomoči.

Torej, v situaciji, ko je nasilje nad žensko še vedno družbeno sprejemljivo in se žrtve zamenjuje z nasilnežem, nasilneže pa z žrtvijo, medtem ko ožje socialno okolje v skrbi za lastno komfortnost ali iz tradicionalnih prepričanj obrača glavo stran in to nasilje tolerira, ženska, žrtev nasilja, ostaja sama v svoji bolečini in stiski. Življenje z nasilnežem jo popolnoma ohromi ali izniči občutek lastne vrednosti ter hromi njene potenciale za aktivno reševanje iz nasilne situacije. Tako postaja vse bolj omejena ter na dobiva ne relevantnih informacij in tudi ne pomoči, velikokrat ne doseže niti moralne podpore sorodnikov ali prijateljev.

Reakcije neformalne mreže so lahko v skladu s situacijo in pričakovanji žrtve, kar pomeni, da ji poleg fizične zaščite in miru ponudijo tudi moralno podporo, razumevanje, ter skupaj z njo aktivno iščejo možne rešitve za izhod iz kroga nasilja. Vendar je treba opozoriti na izsledke najine raziskave, ki kažejo, da so takšni primeri pri varovankah treh slovenskih zatočišč prej izjema kot pravilo, saj je le v dveh od enajstih intervjujev omenjena neformalna pomoč imela tudi določene učinke v smislu opogumljanja, svetovanja ter obljubljanja pomoči v primeru prijave nasilja ustreznim institucijam, *«Prizna, da ji je njihova podpora veliko pomenila pri odločitvi za dokaj hitri odhod. Obe sta jo podprli in ji obljubili pomoč tudi za naprej.»*(intervju 3; 20. 8. 2011; intervjuvanka govori o podpori sestre in sestrične). *»Podpore je dobila edino pri partnerjevi teti. Opogumljala jo je pri odhodu iz nasilnega odnosa.»*(intervju 6;15.

7. 2011). Pogosto žrtve ne verjamejo, da bi jim ožje sorodstvo lahko pomagalo in zaradi tega raje molčijo.

Vzroki za odločitev ženske za prijavo nasilja ter vloga neformalnih oblik pomoči pri teh odločitvah

V takšnih razmerah ženske, žrtve nasilja, trpijo nasilje dolga leta, preden se odločijo prijaviti nasilneža in ga zapustiti. V prilogi iz tabele št. 6 (v kateri sva uredili pojme po ravneh abstraktnosti v delu analize, ki se nanaša na okoliščine odločitve o prekinitvi nasilnega odnosa), so evidentna tri osnovna razloga za to prelomnico, in sicer :

- 1) ženska rešuje lastno telo in zdravje, ki je načeto z dolgoletnim trpljenjem nasilja;
- 2) ženska rešuje lastno življenje ali življenja svojih otrok pred neposredno grožnjo nasilja v primeru, ko oceni, da je situacija zares nevarna;
- 3) ženska rešuje svoje otroke pred življenjem v nasilju.

Iz navedenega sledi, da je umik iz nasilnega odnosa dejanje, ki velikokrat ni posledica skrbnega načrtovanja ali pogajanja, temveč je dejanje afekta in strahu. Seveda so tudi vsi kasnejši napor in prizadevanja ženske, ki želi priti iz nasilnega odnosa, po tovrstnem umiku iz nasilne situacije praviloma determinirani občutkom resne ogroženosti in strahu pred nasilnežem.

Številni empirični podatki potrjujejo škodljive posledice, ki jih prinaša življenje z nasilnežem. Nasilje ima dolgoročne in kratkoročne posledice za zdravje žrtv. Ob tem so neposredne poškodbe relativno manj zastrašujoče, čeprav so ob stopnjevanem nasilju lahko celo smrtne. Raziskave so pokazale, da imajo ženske, ki so v otroštvu preživele spolno zlorabljanje in/ali celo telesno trpinčenje, v odraslosti več zdravstvenih težav – njihovo celotno bio-psiho-socialno blagostanje je manjše, teže se prilagajajo, slabše se spoprijemajo s stresnimi obremenitvami ter pogosteje razvijejo odvisnosti. (P. Selič 2006; 45)

Raziskava je pokazala, da je v teh prelomnih trenutkih neformalna pomoč izrednega pomena in ima vpliv na razvoj procesa odhajanja žrtve iz nasilnega odnosa. V primerih, ko so zatočišča polna in je treba počakati na mesto v njih, je nastanitev pri

prijateljih ali sorodnikih vsekakor dobrodošla. Vendar je treba opozoriti, da predolgo čakanje na prazno mesto v zatočiščih lahko pri ženski sproži procese, ki jo odvrčajo od sprememb in vračajo nazaj v nasilni odnos – *»Mesto v MD je dobila po 14 dneh, v tem času je bivala pri sestrični, in če se ne bi mesto v zatočišču sprostilo še nekaj časa, bi se vrnila k partnerju. Predvsem zaradi občutkov, da z otroki ne sodijo v tujo hišo in tako motijo zasebnost.«* (intervju 3; 20. 8. 2011) Pomoč v smislu dajanja informacij o institucionalnih načinih pomoči je tudi eden od dejanj neformalnega sektorja, ki dokazuje pomembnost le-tega. Na ta način dobi ženska pomembnega zaveznika, istočasno pa ji formalne oblike pomoči postanejo dosegljive in znane. *»Sestra ji je predlagala, da pokliče na svetovalni telefon. S svetovalko se je pogovorila, ta pa ji je dala podatke o tem, kam se lahko obrne po pomoč.«* (intervju 3; 20. 8. 2011)

Izkušnje s formalnimi oblikami pomoči (institucionalnimi in neinstitucionalnimi) ter vloga neformalnih oblik pomoči v teh situacijah in po teh situacijah

Ženske, varovanke zatočišč, ki sva jih intervjuvale, so večinoma imele dobre izkušnje s sodelovanjem CSD in Policije ob prvi prijavi nasilja. Reagirali so v skladu z zakoni, hitro in učinkovito, in najpomembnejše, ženskam so verjeli. Samo v treh primerih intervjuvane osebe niso bile zadovoljne z obravnavo na CSD in Policije, saj so zaznale pristranskost oz. strokovni delavci jim niso verjeli.

»Nedopusten dogodek se ji je zgodil na policiji, ko je želela podati prijavo. Ker je njen partner imel tam osebno poznanstvo, ji niso verjeli. Počutila se je, kot da je ona storilka. Na PP v drugem kraju so ji verjeli in z njo bili spoštljivi.« (intervju 2; 20. 8. 2011).

V stroki velja, da je odločitev, ali bo zlorabljen ženska želela končati odnos, podati prijavo ter poiskati zunanjo pomoč, odvisna od faze odhajanja, v kateri je poiskala pomoč policije. Torej, prijava nasilja policiji ni nujno manifestacija trdne odločitve ženske o prekinitvi razmerja, temveč le ena od načina zaščite in reševanja svojega življenja in življenja svojih bližnjih. Po tem dejanju se ženska vrača v nasilni odnos ter nadaljuje z ustaljenimi strategijami preživetja. Vtis, ki ga postopki policije v tem trenutku naredijo na žrtev nasilja, bo v veliki meri opredelil njeno vnaprejšnje

ravnanje pri odločitvah, ali poiskati pomoč institucij tudi po fazi preloma oz. fazi njenega trdnega odločanja o zapustitvi nasilnega partnerja.

»Tudi na CSD je naletela na gluha ušesa. Imela je občutek, da ji ne verjamejo o resnosti situacije, ter, da so bolj na partnerjevi strani. Na začetku iskanja podpore in pomoči le te ni bila deležna nikjer, ne v ožjem socialnem okolju, kot tudi ne v institucionalnem okolju. Vedno znova je imela občutek, da je delavka na CSD pristranska, kar ji je odvzemalo voljo in pogum za nadaljnje ukrepanje.« (intervju 7;16.01.2012)

Odziv policije jo je pozitivno presenetil, razočarana je nad odzivom psihiatrinje, ki je za nasilno situacijo krivila tudi njo.«(intervju 8;16.01.2012).

O tem je govorila tudi D. Zaviršek (1997: 332), ko navaja, da sta dva osnovna razloga, zakaj strokovnjakinje in strokovnjaki pogosto pripišejo krivdo za nasilje ženskam, ki so v resnici objekt nasilja, in sicer: 1) verjamejo, da je ženska zares storila nekaj narobe, in 2) verjamejo, da ženske vedno znova izberejo nasilnega partnerja.

Stiska, ki jo ob teh nestrokovnih reakcijah začutijo ženske, vsekakor ima vpliv na njihovo nadaljnje sodelovanje z institucijami. Upava si trditi, da bi tovrstne reakcije bile drugačne, če bi ženska prijavo podala v spremstvu kakšnega zagovornika ali sorodnika.

Večina varovank zatočišč ima dobre izkušnje s strokovnim delom v zavetiščih ter pri sebi zaznavajo premike v smislu večje samozavesti, odločnosti, pozitivnosti.

Z zrcaljenjem in poimenovanjem težkih čutenj, krivic in zlorab (žrtev nasilja večkrat sploh ne doživlja kot nasilje) pomaga strokovna delavka uporabnici začutiti sebe, kar ji posredno omogoča, da stopi v stik s seboj. Tako postane senzibilnejša tudi za prepoznavanje strahu in nasilja, s čimer se za žensko odpre možnost odločanja ter moč, da bo v prihodnje nasilju laže rekla »ne«. (Rožič, 2006; 74)

V štirih intervjujih so bili omenjeni problemi zaradi nujnosti prilagajanja skupnemu bivanju.

»Sčasoma jo je začelo motiti, da v MD niso sami, saj skupno bivanje z različnimi stanovalkami, ki prihajajo iz različnih okolij, zahteva nenehno prilagajanje ter moralno podporo in sodelovanje.« (intervju 1; 20. 8. 2011)

»Ni zadovoljna z vzdušjem v MD. O svoji preteklosti ne govori rada, sostanovalke pa vedno znova pogrevajo svoje zgodbe in o njih razpravljajo. To jo bremeni in odpira stare rane.«(intervju 2; 20. 8. 2011)

»S sodelovanjem in pomočjo institucij je zadovoljna, teže ji je bilo sprejeti dejstvo, da si mora v Kriznem Centru deliti prostore tudi z različnimi zasvojenici ali ljudmi, ki imajo psihične probleme. V varno hišo je bila sprejeta po enem mesecu bivanja v Kriznem centru. V varni hiši ni tako, kot si je zamišljala, z otroki, vendar o tem in o socialni klimi v varni hiši ne želi govoriti.« (intervju 9; 16. 1. 2012)

»Na splošno ima z odzivom institucij dobre izkušnje. Življenje v Varni hiši se ji zdi stresno. Želi si urediti življenje in poskrbeti zase in za otroka.« (intervju 10; 16. 1. 2012)

Seveda so tovrstne stiske in odzivi na skupno bivanje odličen teren za porajanje dvomov o pravilnosti odločitve ter želje po vrnitvi v znane življenjske stalnice (četudi prežete z nasiljem).

Potrebe po neformalni solidarnostni pomoči se ne končajo s poseganjem po formalnih oblikah pomoči oz. z namestitvijo ženske v zavetišče in z doseganjem določenih psihičnih sprememb. Prav nasprotno. Življenjski pogoji zunaj zavetišč so velikokrat nezadostno spodbudni. Ženske so večinoma brez stalnih služb, torej finančno odvisne, posledično so jim lastna stanovanja nedosegljiva. Do podobnih ugotovitev je prišla tudi Z. Nosan (2006;67), ki v svoji raziskavi o ključnih problemih, s katerimi se srečujejo ženske, ki so preživele nasilje, navaja ta problem in dodaja, da se je od desetih intervjuvanih žensk, ki so zapustile varno hišo, šest nastanilo v podnajemniškem stanovanju, tri so se vrnile v svoje stanovanje, ena se je vrnila v sobivanje z možem, vendar se je po treh mesecih odselila zaradi ogroženosti in se nastanila pri starejši ženski v zameno za pomoč v gospodinjstvu. Zanimiv je tudi del objavljenega intervjuja iste raziskave, ki omenja dragoceno pomoč sorodnikov pri

opremljanju stanovanja. » *S pomočjo sorodnikov, ki mi ves čas stojijo ob strani, sem si z rabljenim pohištvom opremila stanovanje.*«

O solidarnostni pomoči in njenih učinkih za osamosvojitve žensk, ki odhajajo iz zavetišč, govori tudi poročilo društva Beli obroč: »Pomagali smo mnogim ženskam, ki so odšle v varno hišo in so morale čez leto dni od tam oditi in si urediti življenje na novo. Sodelovali smo s centri za socialno delo, varnimi hišami, pa tudi z drugimi nevladnimi organizacijami. V sodelovanju z oddajo Ljubo doma smo eni izmed žensk z otrokoma opremili solidarnostno stanovanje, da se je tja vrnila iz varne hiše.«(<http://www.beliobroc.si/Vsebina.aspx?id=o-belem-obrocu>)

V najini raziskavi je devet intervjuvank omenilo problem zaposlitve, finančnega stanja ter stanovanjski problem, dve intervjuvanki pa se o tem nista hoteli izreči. Glede na trenutno ekonomsko in gospodarsko situacijo v državi je jasno, da bodo ti negativni dejavniki le stežka odpravljeni oz. v manjšem številu primerov. Seveda so to spet nove ovire na poti osamosvojitve, ki sva jih v raziskavi imenovali zaviralni dejavniki. Torej po začetnih pozitivnih izkušnjah s formalnimi oblikami pomoči, ki ženskam, žrtvam nasilja, dajo nov, potreben zagon, ter optimalnem strokovnem delu v zavetiščih, ki jih osebnostno spremeni, se velikokrat zgodi, da se po izhodu iz zavetišč žrtve vrnejo v nasilni odnos prav zaradi zgoraj omenjenih zaviralnih dejavnikov. Zavetišča oz. bolj natančno varne hiše sicer nudijo moralno in psihološko pomoč tudi po odhodu, vendar je ta časovno omejena zaradi zagotavljanja anonimnosti novih kot tudi bivših stanovalk. Mnoge ženske se tako spet najdejo na začetku poti (po besedah vodje ene od varnih hiš v Sloveniji je ocena, da se petdeset odstotkov varovank vrne v nasilni odnos). Pomoč neformalnega okolja postane spet pomemben faktor pri reševanju problema nasilja in reševanja le-tega.

Če povežemo vse zgornje ugotovitve v določen vzročno posledičen odnos, ustvarimo zgodbo, ki govori, da je neformalna pomoč ženskam, ki trpijo nasilje, velikokrat šibka, slabo razvita ali pa iz različnih vzrokov nedostopna. V takšnih pogojih, ki predstavljajo tudi dodaten stres, te ženske postajajo vse bolj neodločne. nesamozavestne ter prevzamejo vlogo podrejenega v partnerskem odnosu. Pogoji za popolno izolacijo so doseženi. Tako izolirane, brez pravih informacij, zunanjih spodbud in podpore njim pomembnih oseb ostajajo v nasilnem odnosu vrsto let, ali

tako dolgo, dokler ne občutijo resnične ogroženosti in strahu za svoje življenje ali življenje bližnjih. Zaradi izoliranosti vidijo realne možnosti za umik iz kroga nasilja samo v povezavi s formalnimi institucijami, in tukaj računajo na njihovo pomoč. Vendar je tudi v primerih, ko institucije opravijo svoj del pomoči v skladu s strokovnimi navodili in zakoni, širše družbeno okolje (tukaj všteta tudi solidarnostna pomoč) s svojimi spodbudnimi in zaviralnimi dejavniki velikokrat jeziček na tehtnici v smislu odločanja o popolni osamosvojitvi ali vrnitvi nazaj v nasilni odnos.

5. RAZPRAVA

Pred samo razpravo ponujava nekaj besed v zagovor utemeljenosti opravljene raziskave. Posplošenost pričujoče raziskave lahko upravičimo s teorijo, ki govori, da imajo vse žrtve nasilja v družinah, ki živijo v podobnih psihofizičnih obremenitvah in v potencialno podobnih okoliščinah, tudi podobne reakcije.

Že pri samem planiranju raziskave sva izhajale iz domneve, da je skupna točka intervjuvanih žensk, varovank slovenskih zatočišč, šibko socialno okolje, posledično pa tudi njegova podpora. Raziskava je te domneve potrdila, obenem pa je pokazala, da ženske, ki iz različnih vzrokov nimajo, ali imajo zelo šibko, socialne mreže, spregovorijo o nasilju po večletnem trpljenju, ali takrat, ko začutijo, da jim je življenje resnično ogroženo. Torej s pobegom in prijavo nasilja ter iskanjem formalnih oblik zatočišč se ne rešujejo samo tiste v akutni fazi nasilja, ki bežijo pred udarci, brcami, klofutami ali orožjem, temveč tudi tiste, ki so že popolnoma psihično pa tudi fizično oslabele ter posledično tudi bolne. Pri tem se nam upravičeno poraja vprašanje, kolikokrat so v času večletnega trpljenja zaradi nasilja te ženske ali njihovi otroci bile resneje poškodovani zaradi udarcev in klofut, pa kljub temu ni prišlo do prijave nasilja, ter ali bi se v primeru, če bi jim bile dosegljive določene oblike neformalne podpore in zaščite, prej odločile in nasilje prijavile. Tukaj predpostavljava, da bi morebitni prejšnji začasni odhodi iz nasilnih situacij onemogočali izolacijo ženske, ki trpi nasilje. Podpora in zaščita, ki pa bi je bile deležne pri teh začasnih odhodih, bi vsekakor determinirali hitrejši in bolj pogumen pristop (samo)reševanja nasilja, ali pa prijavo le-tega pristojnim institucijam.

Začasni odhod od partnerja lahko razumemo kot enega od prvih poskusov zlorabljenе ženske, da bi nasilje ustavila. Začasni odhod ni samo trenutni beg, temveč strateška odločitev, s katero želi ženska doseči pozicijo pogajalke in postaviti pogoje za svojo vrnitev, kot je npr., da bo partner spremenil svoje vedenje. Kasneje se večkrat izkaže, da so partnerjeve obljube prazne, ker se po vrnitvi nasilje ponovno zgodi. (Bezenšek Lalić, 2009: 35)

K temu bi dodali še izjavo ge. Brigitte Peršak (vodja Varne hiše Maribor, osebna komunikacija, 1. 2. 2012), ki je povedala, da je ne glede na to, kolikokrat ženska zbeži in se ponovno vrne, treba vedeti, da se vedno znova vrača v nasilni odnos nekoliko spremenjena in je vedno bliže končni odločitvi o prekinitvi nasilnega razmerja.

Če slediva zastavljenemu konceptu, lahko sklepava, da bi potencialno večja odzivnost neformalnega okolja, torej solidarnostna ravnanja, pomoč in zaščita le-tega omogočila lažji, hitrejši in najbolj pomembno, varnejši umik iz nasilja. Argumenti, ki govorijo v prid temu, se nam ponujajo v analizi intervjuja osebe X, ki se je uspela rešiti iz kroga nasilja prav s pomočjo močne podpore ožjega kroga družine in prijateljev, zavedajoč se njihove potencialne zaščite. Torej v vsakem trenutku je vedela, da so tukaj, da je njihova zaščita dosegljiva ter da jo podpirajo pri njenih odločitvah. Posledično je bila sama bolj aktivna v iskanju rešitev ter se kljub poskusu partnerja, da bi jo nadziral in omejeval, ni izolirala. Dobro plačana služba ter hiša staršev na razpolago je še en dejavnik, ki ji je omogočal boljši izhodiščni položaj v prelomnem trenutku odločanja o odhodu iz nasilnega odnosa. Specifika opisane izkušnje je dobro vidna v shemi 2 (v prilogi).

Tukaj vsekakor ne smemo pozabiti na izsledke analize kategorij iz tabele 3 (poglavje priloga), ki govorijo, da tudi relativna neodvisnost ženske (v smislu »imeti službo«) in njena vsakodnevna mobilnost največkrat ni zadosten pogoj za razvito socialno mrežo, ki je lahko pomemben vir moči pri reševanju problema nasilja. Pod vplivom kontrole in ustrahovanja s strani nasilnega partnerja ženska kljub vsemu ostane izolirana ter vse bolj vpeta v nasilni odnos. V raziskavi govorimo tudi o pojavu samoz izolacije. To je tudi ena od strategij preživetja, saj žrtev čuti, da bi pogovor oz. razkritje nasilja drugim kompetentnim osebam izzval le še več nasilja. Z molkom se

poskuša ubraniti pred tem. Sklepava, da v takšnih primerih ožje socialno okolje, torej sorodstvo ali maloštevilni prijatelji, le stežka pomagajo, bodisi ker jih storilec nasilnih dejanj pozna ter so mu njihova prizadevanja znana in posledično svojo žrtev nadzira in omejuje v stikih z njimi, bodisi zaradi tega, ker sama žrtev noče sebe in njih spravljati v dodatno nevarnost. Številni empirični dokazi so pokazali, da ženske, ki trpijo nasilje, v takšnih pogojih ostanejo v nasilnem odnosu vrsto let, preden nasilje prijavijo institucijam. Sklepava, da bi obstoj neke neodvisne neformalne organizacije ali združenja, ki bi lahko v vsakem trenutku bil žrtvi nasilja na razpolago s svojimi nasveti in zaščito, pospešil ta dolgotrajni proces odločanja in odhajanja iz nasilnega odnosa.

Vemo, da so možnosti države in posledično institucij v smislu preprečevanja nasilja ter zaščite žrtev nasilja omejene iz različnih vzrokov. Kljub različnim programom in zastavljenim ciljem, boljši zakonodaji in osveščenosti družbe, sta zaščita in reševanje žensk, ki živijo v nasilnem odnosu, še vedno nezadostna. Pristranskost, neprofesionalnost ali pomanjkanje posluha in nepoznavanje problematike strokovnih oseb različnih pristojnih institucij praviloma dodatno trpinčijo ženske, ki so zbrale dovolj poguma, da se uprejo nasilju. V raziskavi sva ta pojav imenovali institucionalno nasilje. Na tem mestu ponujava v razmislek izkušnjo osebe X, ki je v sklepnem delu reševanja nasilja, torej v fazi ločitve, imela neprijetne izkušnje z delovanjem institucij. Sekundarna viktimizacija ter pristranskost institucij sta ji omejevala hitrejšo in dokončno razrešitev nasilnega odnosa (tabela 13, poglavje priloga). Vprašamo se lahko, ali je takšen pristop strokovnih oseb izzvan z dejstvom, da se je oseba X sama rešila iz nasilne situacije ter da pri prvih stikih z institucijami ni izhajala iz položaja žrtve. Zaključek, da institucije še vedno ne uporabljajo individualističnega pristopa pri zaščiti in pomoči žrtvam nasilja v družini, se nam tukaj poraja sam od sebe. Poleg tega premalo zatočišč in njihova skoncentriranost na mestnih področjih onemogoča vsem potencialnim žrtvam enak dostop do takojšnje zaščite in umik iz nasilnega odnosa. Torej formalno okolje vsekakor ni, in verjetno tudi v prihodnje ne bo, sposobno odgovarjati na vse potrebe takojšnje zaščite ženske, ki beži pred nasiljem v družini. V takšnih razmerah solidarnost in medsebojna pomoč postajata vse bolj pomemben dejavnik v sistemu pomoči ženskam, ki doživljajo nasilje v družinah, in seveda njihovim otrokom.

Dodatno težo argumentom, ki govorijo v prid pomembnosti solidarnostnih oblik pomoči, daje raziskava o nasilju v družinah v Sloveniji, ki je bila objavljena leta 2006, izvedla pa jo je Univerza na Primorskem ter Znanstveno – raziskovalno središče Koper. V nadaljevanju citirava določene zaključke te raziskave, ki se vsebinsko navezujejo na našo raziskavo ter potrjujejo rezultate:

Statistično značilne razlike v odgovarjanju glede na spol respondentov nakazujejo, da bi se v primeru, da bi postali žrtve nasilja v družini, več žensk kot moških obrnilo na telefon v stiski, družinske člane in na osebnega zdravnika, medtem ko bi več moških v primerjavi z ženskami klicalo policijo. Najmlajši respondenti (28 let in manj) bi se v primerjavi z ostalimi bolj pogosto obrnili na prijatelje. Starejši kot so respondenti, manj pogosto bi se obrnili na prijatelje. Respondenti, starejši od 73 let, se v primerjavi z ostalimi najpogosteje ne bi obrnili na nikogar.

Iz navedenega je moč sklepati, da je stanje zaskrbljujoče. Ženske, ki so nasploh v največji meri žrtve nasilja v družini, so bolj občutljive na pojavnost nasilja tako v širši družbi kot znotraj družine. Čeprav so v večji meri izpostavljene nasilnim ravnanjem (bodisi fizičnemu, psihičnemu ali spolnemu nasilju oziroma zlorabam), so slabše seznanjene z zakonodajo na tem področju, obenem pa v manjši meri kot moški izražajo željo po večji informiranosti o tej problematiki. Kljub temu da izpostavljajo nasilje v družini kot problem, ki bi mu bilo potrebno nameniti več javne pozornosti, ter menijo, da prevečkrat ostaja prikrito za štirimi stenami doma, pa ženske v primeru nasilja iščejo pomoč in podporo predvsem v zasebni sferi (pri prijateljih, družinskih članih) in se le redko obračajo na institucionalno raven (prijava nasilnega ravnanja policiji). Lahko bi torej sklenili, da so ženske v tem kontekstu večkratne poraženke. (http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/r_nasilje_v_druzinah_rezultati.pdf)

K temu lahko dodava samo še to, da ob neobčutljivi, nesolidarni in nespodbudni zasebni sferi, ki to v dosti primerov tudi je, zadnja trditev o večkratni poraženki dobi dodatno težo.

O tem govorijo tudi Leskošek, et.al (2009). « V svoji osebni mreži anketiranke o nasilju največkrat povedo svojim prijateljicam ali prijateljem, potem sledi mama. Četr

se jih zaupa sestri, petina očetu in otrokom. Sledijo še sodelavke, sosede, redkeje brat in drugi sorodniki. Najpogosteje se ljudje odzivajo tako, da podprejo žrtev, ji svetujejo, naj povzročitelja nasilja zapusti, redkeje ponudijo bivanje in tako omogočijo, da ima žrtev kam iti, ali pa se pogovorijo s storilcem, spremljajo žrtev k zdravniku, pristojnim službam ali pomagajo z informacijami. Vendar je zaskrbljujoč visok odstotek slabih, negativnih odzivov, kamor uvrščamo dejstvo, da nekaj manj kot desetini niso verjeli, da so več kot petini pripisovali krivdo za nasilje, ki so ga doživljale, da so jih obtoževali provociranja in so torej dobile, kar so iskale. V to spada tudi nasvet, naj se podredijo in naredijo, kot želi storilec, ali se za nasilje preprosto niso zmenili. Takšnih je bilo skupaj več kot tretjina vseh odzivov.« (<http://www.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/SplosniPodatki.pdf>)

6. SKLEPI

Sklepni del raziskave bova začeli z delom intervjuja ene od intervjuvank, ki je brez sleherne podpore ožjega socialnega okolja trpela nasilje več let, oz. tako dolgo, dokler je nasilje ni povsem strlo in je začela bolehati. »V času, ko sem doživljala nasilje, sem velikokrat želela mir, miren spanec, varno posteljo, občutek varnosti in nekoga, ki bi mi lahko spregovorila o doživetem.« (intervju 1; 20. 8. 2011)

Ob tej izjavi ter ob zgoraj izpeljani razpravi se nam ponujajo naslednji zaključki:

1. Neformalna solidarnostna pomoč žrtvam nasilja je pomemben dejavnik v procesu odhajanja iz nasilnega odnosa. Njegova podpora in zaščita izključujeta možnosti popolne izolacije ter osamitve ženske, ki doživlja nasilje (tukaj misliva tudi na informacijsko izoliranost), ter nudita potrebno podporo in oporo v času odločanja in odhajanja iz nasilnega odnosa
2. Iz zgodovinskih, kulturnih ter osebnih razlogov ta pomoč velikokrat ni dosegljiva, se ne odziva, ali pa se odziva neprimerno na pojav nasilja v družini in to nasilje tolerira.
3. V takšnih pogojih nasilje traja vrsto let in ima negativen vpliv tudi na prihodnje generacije.

4. Z razvojem in organiziranjem različnih oblik solidarnostne pomoči bi se omogočila takojšnja in ustrezna zaščita žensk, ki trpijo nasilje v družini, obenem pa bi jim takšna dejanja odpirala tudi druge možnosti reševanja iz nasilja ter konstantno večale njihovo samozavest.

7. PREDLOGI

Na podlagi ugotovitev raziskave in prebrane literature sva oblikovali nov model pomoči, ki ga ponujava kot predlog za nadaljnjo razpravo. Poimenovali sva ga Odprti dom. Ideja o vzpostavitvi mreže tako imenovanih odprtih domov se nama je porodila že med študijem, predvsem pa skozi izkušnje in razmišljanja o solidarnostni pomoči in odzivanju ljudi.

»Odprti dom« si predstavlja kot vrata stanovanjskih hiš, ki so odprta žrtvam nasilja, in sicer ob vsakem času in enakomerno razporejena ter dostopna tako rekoč povsod. Posamezniki oziroma ljudje, ki imajo v svojem domovanju kakšno prosto posteljo, predvsem pa občutek odgovornosti in so pripravljeni delovati proti nasilju in za zaustavitev nasilja, bi odprli vrata in sprejeli žrtev ter ji s tem omogočili predvsem varnost, za katero je treba takoj poskrbeti. S pomočjo »odprtih domov« bi zagotovili zmogljivosti za intervencijske namestitve žrtev nasilja. Takšna oblika pomoči bi bila hitra oziroma takojšnja in dostopna. Kontakt oziroma namestitve bi potekale preko ključne osebe (koordinatorja), ki bi skrbel za vzpostavitev stika oziroma namestitev žrtev pri prostovoljcih – posameznikih, ki bi bili akcijsko naravnani in odprti za solidarnost. Seveda bi prostovoljcem morali zagotavljati usposabljanja in konzultacije, predvsem za učinkovito delo, na lokalnih ravneh bi se srečevali z vsemi institucijami, ki delujejo proti nasilju in za zaščito žrtev. Njihova prvenstvena naloga bi bila torej skrb za krizno nastanitev in posredovanje, žrtve bi bile deležne osnovnega izobraževanja v smislu, kako ravnati, v nadaljevanju pa bi jim bila preko koordinatorjev oziroma ustreznih institucij zagotovljena nadaljnja pomoč in podpora (psihosocialna, pravno-informacijska). Ta oblika pomoči bi predvsem nadomeščala in zapolnjevala takojšnjo obliko čustvene in fizične pomoči, ki ima seveda neprecenljiv učinek in pomen za nadaljnji potek. (Takojsnja intervencija je bistvenega pomena, ker obstaja premosorazmerje med dolžino časa, v katerem pride do intervencije, in

sklepom žrtve, da nasilje zanika in umakne prijavo.) Takšno nalogo bi v našem primeru nadaljeval in ustrezno opravil koordinator s pomočjo mreže institucionalnih in neinstitucionalnih oblik pomoči (primer Avstrije: intervencijske postaje proti nasilju, ki opravljajo podporo žrtvi in koordinirajo intervencijo [http://www.fsd.si/mma_bin.php/\\$fld/2010102511471548/\\$fName/2005.nasilje.v.zasebni.sferi.pdf](http://www.fsd.si/mma_bin.php/$fld/2010102511471548/$fName/2005.nasilje.v.zasebni.sferi.pdf)).

Odprti domovi bi morali biti tudi pripravi za sodelovanje z žrtvami, ki so v obstoječih mrežah pomoči ostale nekako »spregledane« (osebe, ki so gibalno ovirane, starejše, ki imajo težave v duševnem zdravju, idr.).

Prednost domov vidiva tudi z vidika psihičnih ovir, ki se pojavljajo pri izkušnjah z institucijami. Sem sodijo strah, sram, zadrega, odpor do iskanja pomoči pri uradnih institucijah, odpor do institucij samih ali morebitne predhodne negativne izkušnje z njimi. Omeniti velja še socialne ovire, ki tudi lahko marsikoga odvrnejo od poskusa poiskati pomoč, in nenazadnje še organizacijske.

Na ta način bi lahko tudi socialno delo dobilo priložnost za večjo razpršenost, dostopnost in odprtost (terensko delo v zasebnem prostoru), morda tudi več priložnosti za kreativno izražanje strokovnih delavcev.

S predstavljenim projektom bi pridobila tudi skupnost sama, ki bi tako prebudila svoje notranje vire moči, jih prepoznala in identificirala.

Vsi udeleženi, vsi sodelujoči bi morali pristopati senzibilno in odgovarjati na potrebe žrtev, ki so enkratne, in katerih potrebe se v času in prostoru ves čas spreminjajo.

8. UPORABLJENA LITERATURA

- Aničič, Klavdija. 2007. *Vpliv socialnih mrež na procese ne/reševanja nasilja v: Špela Veselič(ured.), Na poti iz nasilja: prakse dela proti nasilju nad ženskami.* Ljubljana: Društvo SOS telefon. (90–96)
- Bezenšek Lalič, Olga. 2009. *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini.* Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja
- Božac Deležan, Lorena. 1999. *Ko je najnevarnejša institucija zakon, najnevarnejši prostor dom, najnevarnejša oseba pa partner.* V: Vera Kozmik, Mojca Dobnikar (ured.), *Dosje: Nasilje nad ženskami.* Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za žensko politiko. (15)
- Dremelj, P. 2004. *Sorodstvo kot vir opore,* v: Novak M.(ured.), *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije,* Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo. (58)
- Filipčič, Katja. 2002. *Nasilje v družini.* Ljubljana: Bonex
- Grabrijan, Borut. 2010. *Materinski domovi in varne hiše 17 let po ustanovitvi,* *Socialno delo* 49, 1: 21–33.
- Gržan, K. 2000 *Da, življenje: Ob 10. obletnici prvega materinskega doma, Zavoda Pelikan.*
- Hlebec, V.,Kogovšek T. 2004. *konceptualizacija socialne opore.* Novak M.(ured.), *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije,* Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo. (15–58)
- Horvat Dalida, Doroteja Lešnik Mugnaioni, Maja Plaz. 2004. *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik.* Ljubljana: Društvo SOS telefon
- Ignatov, Vesna. 2009. *Vodnik po zatočišču.* Ljubljana. Društvo SOS telefon.

- Kelly, Liz. 1996. »Ne vem, kako naj temu rečem«, *Opredelitev spolnega nasilja*. V: Darja Zaviršek (ured.), *Spolno nasilje: Feministične raziskave za socialno delo*, zbornik, Ljubljana: Visoka šola za socialno delo. (99–123)
- Leskošek, V., Urek, M., Zaviršek, D. 2010. *Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih: končno poročilo 1. faze raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.
- Mešl, Nina. 2008. *Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino: procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi*. Ljubljana: FSD
- Munc, Matic. 2010. *Nemoč nasilja*, Maribor
- Mesec, Blaž, Nino Rode, Liljana Rihter. 2004. *Primeri raziskovalnih nalog študentov*. Druga izdaja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Mesec, Blaž (s sodelovanjem Nike Cigoj Kuzma). 2001. *Navodilo za diplomsko nalogo*. Tretja izdaja. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, Blaž. 1997. *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. del*. Skripta. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, Blaž. 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Milošević Arnold Vida, Poštrak, Milko. 2003. *Uvod v socialno delo*.
- Milošević Arnold Vida...et al. 2009. *Terensko delo: institucionalni, javni in zasebni prostori socialnega dela*. Ljubljana: FSD
- Nosan, Zdenka. 2006. *Prikaz ključnih problemov, s katerimi se srečujejo ženske, ki so preživele nasilje.*, V: Varna hiša (Maribor), Jubilejni zbornik: 25. november 1996-25.(60–73)
- Novak, Mojca, Černigoj Sadar, Nevenka, Dremelj, Polona, Ferligoj, Anuška, Hlebec, Valentina, Kogovšek, Tina, Nagode, Mateja. 2004. *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*.

- Ramovš, Jože. 2003. *Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Rožič, Tatjana. 2006. *Vloga in pomen strokovnega dela v Varni hiši*. V: Varna hiša (Maribor), Jubilejni zbornik: 25. november 1996-25.(73-74)
- Selič, Polona. 2006. *O nasilju in zlorabljanju v družini – bio- psiho socialna perspektiva*. V: Varna hiša (Maribor), Jubilejni zbornik: 25. november 1996-25.(41-57)
- Seminar »Preprečevanje nasilja v družini«. Central hotel. Ljubljana 26. 5. 2009, Socialna zbornica.
- Urek, Mojca. 2008–2009 *Ženske in moški v socialnem delu – spol in nasilje*. Skripta. Ljubljana: FSD
- Veselič, Špela. *Nasilje!: kaj lahko storim?* Društvo za nenasilno komunikacijo, Ljubljana, 2007.
- Zaviršek, Darja. 1994. *Ženske in duševno zdravje*. VŠSD, Ljubljana
- Zaviršek, Darja. 1997. Diskurzi o nasilju in pomoči, *Socialno delo* 36, 5-6: 329–346.
- Zaviršek, Darja. 2000. *Hendikep kot kulturna travma: historizacija podob, teles in vsakdanjih praks prizadetih ljudi*. Ljubljana.
- Zaviršek, Darja. 2004. *Od aktivizma do profesionalizacije: Refleksija delovanja ženskih nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami in otroki v Sloveniji*. V: Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M. (ured.), *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. Ljubljana. Društvo SOS telefon.
- Zaviršek, Darja. 2005. Vloga služb socialnega varstva pri obravnavi nasilja nad ženskami in otroki. *Javna uprava* 41, 2-3: 553–572.

Internetni viri:

- Inštitut RS za socialno varstvo. Programi socialnega varstva. Programi za preprečevanje nasilja. <http://www.irssv.si/programi-socialnega-varstva/varne-hie-zatoia-in-drugi-programi-na-podroju-prepreevanja-nasilja/index.html>.(20. 1. 2012)
- Leskošek, Vesna., Urek, Mojca., Zaviršek, Darja. 2009. *Poročilo o nacionalni raziskavi o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih*<http://www.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/SplosniPodatki.pdf> (2. 3. 2012)
- <http://www.beliobroc.si/Vsebina.aspx?id=o-belem-obrocu> (27. 2. 2012)
- http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/r_nasilje_v_druzinah_rezultati.pdf (29. 2. 2012)
- [http://www.fsd.si/mma_bin.php/\\$fId/2010102511471548/\\$fName/2005.nasilje.v.zasebni.sferi.pdf](http://www.fsd.si/mma_bin.php/$fId/2010102511471548/$fName/2005.nasilje.v.zasebni.sferi.pdf)).(12. 2. 2012)

Pravni predpisi:

- Zakon o socialnem varstvu. Ur. l. RS, št. 3/2007
- Zakon o humanitarnih organizacijah. Ur. l. št. 98/03
- Zakon o ustanovah ali fundacijah. Ur. l. RS. št. 60/1995
- Zakon o društvih. Ur. l. RS. št. 61/2006
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini. Ur. l. RS. št. 64/2011
- Zakon o prostovoljstvu. Ur. l. RS. št. 10/2011
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanje nasilja 2009 – 2014. Ur. l. RS. št. 41/2009
- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Ur. l. RS. št. 69/2004 –UPB
- Zakonu o policiji. Ur. l. RS. št. 110/2003, 50/2004

9. PRILOGE

9.1. Zapis intervjujev

-parafraziran zapis intervjujev, podčrtovanje izjav in besed, ki se nanašajo na:

- a). izkušnjo z neformalnimi (solidarnostnimi) oblikami pomoči pred odločitvijo o prekinitvi nasilnega odnosa (PRED FAZO PRELOMA) oz. pred prijavo nasilja ustreznim institucijam.
- b). okoliščine odločitve o prekinitvi nasilnega odnosa (FAZA PRELOMA), oz. po prijavi nasilja ustreznim institucijam.
- c). izkušnje s formalnimi (institucionalnimi in neinstitucionalnimi) oblikami pomoči in sicer v času po odločitvi o prekinitvi nasilnega odnosa (PO FAZI PRELOMA), oz. po prijavi nasilja ustreznim institucijam.

Intervju 1(A)

V MD je približno dva meseca. Skupaj z otroki je s strani partnerja več let doživljala fizično ter psihično nasilje. Pomoč je iskala izključno preko uradnih institucij. V sorodstvu je bilo v navadi, da se o težavah posamezne družine ne razpravlja. Vsak je reševal svoje težave sam med štirimi stenami. Zato tudi ni iskala pomoči ožjega družbenega okolja in se nikoli ni obrnila na kogarkoli iz svoje ožje socialne mreže. Tudi v službi ni nikoli imela priložnosti govoriti o težavah doma. Prijateljic ni imela, iz službe se je vsak dan vozila z avtobusom, in partner, ki je bil doma, nezaposlen, je vsak dan čakal na njeno vrnitev, potem pa začenjal z grožnjami, klofutami in brcami. Pomembno je bilo, da ni zamujala. Takšnega življenja je bila vajena, saj je tudi njena mati doživljala enako s strani svojega partnerja. Meni, da je to tudi glavni vzrok, da ni prej poiskala pomoči za odhod iz nasilnega razmerja, ki je to postal kmalu po začetku skupnega življenja. V času, ko je doživljala nasilje, si je velikokrat želela mir, miren spanec, varno posteljo, občutek varnosti in nekoga, ki bi mu lahko spregovorila o doživetem.

Ko jo je nasilje povsem strlo in je začela bolehati, se je odločila za odhod. Obrnila se je na CSD, kjer so ji svetovali nastanitev v MD. Seznanili so jo s konkretnimi oblikami pomoči ter jo napotili na policijo, kjer je podala prijavo. V MD se je vselila novembra 2010, kar se ji je zdelo ugodna rešitev glede na to, da je tako poskrbela za šoloobvezne otroke. Sčasoma jo je začelo motiti, da v MD niso sami, saj skupno bivanje z različnimi stanovalkami, ki prihajajo iz različnih okolij, zahteva nenehno prilagajanje ter moralno podporo in sodelovanje. S strokovnimi delavkami pa je zelo zadovoljna. V podporo ji je bila tudi osebna zdravnica. V pogovoru z njo je imela občutek, da je razumljena ter slišana. Je tudi članica skupine za samopomoč. Ženske v skupini so si med seboj blizu ter se medsebojno opogumljajo. (20. 8. 2011)

Intervju 2(B)

V MD je od marca 2011. Ni iz Slovenije. Vsi njeni sorodniki živijo v drugi državi. To je tudi razlog, da se ni imela kam obrniti po pomoč. Poleg tega ji je partner onemogočal telefonske in tudi kakršnekoli stike z njimi. Pove, da če bi bile okoliščine drugačne, bi se vsekakor zatekla po pomoč k njim, obenem je prepričana, da bi se tudi oni pozitivno odzvali na njeno stisko. Partner ji tudi ni dovoljeval prijateljic. Imel je dobro plačano delo, zato je ona bila doma in skrbela za otroke. V hiši z njimi je živela tudi tašča, ki je bila priča nasilju, vendar se je obračala stran oz. podpirala psihično nasilje. V takšni klimi je vztrajala približno leto dni, potem pa se je odločila oditi. Tašča jo je pregovarjala od tega, ker naj bi bilo nasilje od časa do časa prisotno v vsaki družini, tako da to ni nič takega.

Za odhod se je odločila predvsem zato, da pred nasiljem zaščiti svoja otoka. Pri nastanitvi v MD ji je pomagal pristojni CSD. Vse se je odvijalo zelo hitro in korektno, s postopki na CSD je zadovoljna. Nedopusten dogodek se ji je zgodil na policiji, ko je želela podati prijavo. Ker je njen partner imel tam osebno poznanstvo, ji niso verjeli. Počutila se je, kot da je ona storilka. Na PP v drugem kraju so ji verjeli in z njo bili spoštljivi.

V MD se ne počuti najbolje. Čim prej želi na svoje. Poiskala si je zaposlitev, vendar je to samo popoldansko delo. Ni zadovoljna z vzdušjem v MD. O svoji preteklosti ne

govori rada, sostanovalke pa vedno znova pogrevajo svoje zgodbe in o njih razpravljajo. To jo bremeni in odpira stare rane. (20. 8. 2011)

Intervju 3(C)

Močno oporo v času nasilja sta ji nudili sestra in sestrična. Nanju se je obrnila vedno, ko je potrebovala nekoga, da jo posluša in razume, poleg tega je pri njiju skupaj z otroki iskala tudi fizično zatočišče. Vendar je partner vedel, kam odhajajo, zato je vedno čutila strah, da jih najde ter nadleguje še tam. Pomembno ji je bilo, da sta bila otroka na varnem ter da je lahko v miru razmislila, kako naprej. Prizna, da ji je njihova podpora veliko pomagala pri odločitvi za dokaj hiter odhod. Obe sta jo podprli in ji obljubili pomoč tudi za naprej.

Sosedom ni nikoli govorila, kaj se dogaja pri njih doma, ker je bil partner z njimi v kontaktu in je sebe opisoval kot žrtev. Sestra ji je predlagala, da pokliče na svetovalni telefon. S svetovalko se je pogovorila, ta pa ji je dala podatke o tem, kam se lahko obrne po pomoč. Na začetku ji je bilo težko govoriti o nasilju. Mesto v MD je dobila v 14 dneh. V tem času je bivala pri sestrični, in če se ne bi mesto v MD še nekaj časa sprostilo, pove, da bi se verjetno vrnila k partnerju. Predvsem zaradi občutkov, da z otroki ne sodijo v tujo hišo in tako motijo zasebnost.

V MD je skoraj leto dni in v tem času opremlja neprofitno stanovanje, ki ji je bilo dodeljeno. Ker je nezaposlena, jo skrbi finančni vidik prihodnosti. V MD je zadovoljna s svetovalkami, ki jo podpirajo in spremljajo na uradnih institucijah. Počuti se veliko bolj močno in se je psihično okrepila. (20. 8. 2011)

Intervju 4(Č)

Oporo je imela zgolj in samo v prijateljici. Nihče od sosedov, njenih ali partnerjevih sorodnikov je ni poslušal ali podprl. Celu pustili so jo pred zaprtimi vrati, ko jih je prosila za pomoč.

Odločitev za odhod je sprožilo hudo nasilno dejanje njenega partnerja, tako da je morala poiskati zdravniško pomoč. Po tem se ni več vrnila domov, temveč je odšla v krizni center, od tam pa v MD. V MD je že leto in pol. Trenutno ji je največja obremenitev rešitev stanovanjskega problema. Neprofitnega stanovanja ne dobi, za

podnajemniško pa nima denarja. V MD je slišana in ima zagotovljene osnovne potrebe, vendar si želi predvsem samostojnosti in zasebnosti. Ima občutek, da za otroke ni poskrbljeno, vsi se namreč ukvarjajo samo z ženskami. Pomoč v tem smislu išče v šoli, ki jo otrok obiskuje.(15. 7. 2011)

Intervju 5(D)

Nasilje s strani moža je doživljala približno tri leta. Šlo je predvsem za psihično in ekonomsko nasilje, ki se je stopnjevalo. Kasneje s selitvijo k partnerjevim staršem je prišlo tudi do fizičnega nasilja, potem se je odločila za odhod. Najprej se je obrnila na CSD, kjer ni bila slišana in razumljena (socialna delavka je problem minimalizirala in jo vzpodbujala, naj bo malce bolj razumevajoča in potrpežljiva do partnerja, ki je zaposlen in trdo dela za preživetje družine). Vedela je, da gre za osebno poznanstvo, vendar kljub temu ni pričakovala takšnega odziva. Zato tudi ni več iskala pomoči na CSD. Pomoč je poiskala na policiji. Tam so jo poslušali in ji verjeli. Kasneje je bila razočarana, saj je zapisnik bil pisan predvsem v prid partnerju. Od tam je odšla v krizni center in po tem (po treh tednih) v MD. Bila je tudi pri zdravnici, ki ji je predlagala odhod v MD. S svojimi starši ni nikoli govorila o nasilju, bilo jo je sram, starši od partnerja pa so nasilje podpirali in ga celo še sami podkrepili z argumenti. Negativne izkušnje s CSD in policijo je prijavila socialni inšpekciji. V MD je dobila potrebno podporo in občutek varnosti. Trenutno ji je pomembno to, da lahko živi v miru ter da je s tem poskrbela za otroka. Intenzivno išče zaposlitev in stanovanje. (15. 7. 2011)

Intervju 6(E)

Od partnerja je trikrat v obdobju šestih mesecev pobegnila skupaj z otroki k svojim staršem. Njeni pa tudi partnerjevi starši so ji dopovedovali, da je sama kriva za partnerjevo nasilje. Podporo je dobila edino pri partnerjevi teti. Opogumljala jo je pri odhodu iz nasilnega odnosa. Samostojno je iskala možnosti nastanitve, telefonske številke in zbirala informacije preko interneta. Ko se je obrnila na CSD (po hudem prepiru in nasilju), je odziv bil pozitiven. Tri dni ji je streho nad glavo nudila sorodnica, potem pa je dobila namestitev v MD. V kratkem bo imela rešen stanovanjski problem,

pričakuje tudi zaposlitev. Je izredno optimistično naravnana. V MD ima veliko podporo tako s strani strokovnih delavk kot tudi s strani sostanovalk.(15. 7. 2011)

Intervju 7(F)

Po pomoč se je velikokrat zatekala k svoji mami. Pri njej je ostala nekaj dni, potem se je vrnila domov, misleč, da bo partner boljši. Ni vedela, kako bo preživela sama s svojimi otroki, zato je trpela nasilje. Moralne podpore s strani ožjega sorodstva je bila deležna, vendar ni bila pripravljena narediti koraka in zapustiti partnerja. Strah jo je bilo maščevanja partnerja. Ni si priznala, da je treba stran in prekiniti s takšnim odnosom. Začela je prebirati knjige o nasilju in takrat začela spoznavati, da takšno nasilje ni sprejemljivo, ter da se partner nikoli ne bo spremenil. Že na začetku pojava nasilja v odnosu je govorila o tem svoji materi, vendar ta ni verjela v resnost situacije. Kasneje, s stopnjevanjem nasilja, je dobila to potrebno podporo ožje družine. Tudi na CSD je naletela na gluha ušesa, imela je občutek, da ji ne verjamejo o resnosti situacije, ter da so bolj na partnerjevi strani. Pove, da na začetku iskanja podpore in pomoči le-te ni bila deležna nikjer, ne v ožjem socialnem okolju kot tudi ne v institucionalnem okolju. Vedno znova je imela občutek, da je delavka na CSD pristranska, kar je ji odvzemalo voljo in pogum za nadaljnje ukrepanje.

Po hujšem nasilnem izbruhu ter prijavi le tega je dobila namestitev v kriznem centru, po treh tednih bivanja v njem pa namestitev v varni hiši. Tukaj je deležna moralne podpore, se je »najdla«, strokovne delavke v hiši jo poslušajo in ji verjamejo. Klima je pozitivna. Želi si ostati v tem novem okolju, si najti službo ter zaživeti normalno življenje.(16. 1. 2012)

Intervju 8(G)

V kraju bivanja ni imela nobene podpore v smislu reševanja družinske problematike. S strani sodelavcev je bila deležna predvsem moraliziranja, saj je nasilje nad njo izvajal njen sin. Na institucije se je obrnila, ko je začutila resnično ogroženost. Odziv policije jo je pozitivno presenetil, razočarana je nad odzivom psihiatrinje, ki je za nasilno situacijo krivila tudi njo. Na mesto v varni hiši ni čakala dolgo. Tukaj je pridobila predvsem na osebni rasti, samozavesti in razpoloženju. Ker se je sin odselil, se namerava vrniti domov.(16. 1. 2012)

Intervju 9(H)

Pomoč in zaščito pred nasiljem je najprej iskala v ožjem socialnem krogu, vendar se je med domačimi venomer našel kdo, ki je zadevo racionaliziral in moraliziral. Sčasoma so ji začeli verjeti ter niso dodajali komentarjev. Ko je bežala pred partnerjem, jo je vedno bilo strah, da jo najde in se ji maščuje. Tega jo je strah tudi tukaj v varni hiši. Nasilje je skupaj z otroki trpela dve leti. Od začetke je krivdo za nasilje pripisovala predvsem sebi, kasneje pa je dojela, da ni tako. Ko se je odločila, da mora oditi, je to želela narediti čim bolj hitro in na miren način. Tudi zaradi tega se je obrnila na CSD in institucije. Vedela je, da ji ožje sorodstvo ne more pri tem učinkovito pomagati. S sodelovanjem in pomočjo institucij je zadovoljna, teže ji je bilo sprejeti dejstvo, da si mora v kriznem centru deliti prostore tudi z različnimi zasvojenici ali ljudmi, ki imajo psihične probleme. V varno hišo je bila sprejeta po enem mesecu bivanja v kriznem centru. V varni hiši ni tako, kot si je zamišljala z otroki, vendar o tem in o socialni klimi v varni hiši ne želi govoriti.(16. 1. 2012)

Intervju 10(I)

Pomoči v domačem okolju ni iskala, ker je mislila, da ji ne bi verjeli in jo je bilo sram. Ko ji je bilo najhujše, se je obrnila na partnerjeva starša, misleč, da ji le oni lahko pomagajo oz. pomagajo partnerju, danes pa ve, da tega niso bili zmožni, saj so le njegovi starši in so seveda deloma pristranski. So ji pa prisluhnil in takrat je ni bilo strah partnerjevega maščevanja. Nasilje je trpela polnih deset let. Ko je ugotovila, da ga ona sama ne more spremeniti, se je odločila obrniti na institucije. Tudi zato, ker je vedela, da partner veliko da na javno mnenje. Prepričana je bila, da bo on s svojim odzivom želel dokazati, da ni takšen (nasilen). Prenehala se je obremenjevati, kaj si bodo ljudje mislili in ali ji bodo verjeli. Pomembno ji je bilo, da bo imela mir. Na splošno ima z odzivom institucij dobre izkušnje. Življenje v varni hiši se ji zdi stresno. Želi si urediti življenje in poskrbeti zase in za otroka.(16. 1. 2012)

Intervju 11(J)

Pomoč pri reševanju nasilja v družini nikoli ni iskala v ožjem socialnem okolju. Trpela je in čakala ne boljši jutri. Sram jo je bilo in strah, da ji ne bi verjeli. Naučena je bila, da ženska mora potrpeti.

Ko sta otroka odrasla in nasilja ni mogla več trpeti, se je odločila in obrnila na institucije. Na mesto v varni hiši je čakala nekaj dni. Tukaj se počuti varno. Verjamejo ji. Socialna klima je pozitivna, pridobila je na samozavesti in pogumu. (16. 1. 2012)

Intervju z osebo X

Psihično nasilje s strani partnerja je trpela dlje časa, približno eno leto. S strani staršev in prijateljev je bila deležna močne podpore. Verjeli so ji in ji želeli pomagati. Vedela je, da ji lahko samo verbalno pomagajo ter ji na ta način potrjujejo samo tisto, kar je že sama vedela, da živi v nasilnem odnosu ter da ga mora čim prej zapustiti. Vendar za odhod še ni bila pripravljena. Mislila je, da bo, če spremeni sebe in svoja dejanja, spremenila tudi njega in njegova nasilna dejanja. Partner je želel imeti nenehno kontrolo nad njo in je vedno nekaj našel, kar je bilo narobe. Nasilje se je le še stopnjevalo. Vse manj je govorila o nasilju doma in vse bolj poskušala sama najti rešitev. Najprej je preko interneta poiskala pomoč družinskih svetovalcev. Nekatere je skupaj s partnerjem tudi obiskala, vendar je zaradi slabih rezultatov s tem prenehala. Partner je namreč trdil, da so vsi proti njemu ter da je ona z njimi dogovorjena. Obseg in pogostost nasilja pa sta se le stopnjevala. Ko je pod težo udarcev in grožnjo s pištolo pobegnila z otroki, se ni več vrnila. Sama pravi, da se zaveda, da je izjema. Imela je namreč na razpolago prazno hišo staršev in dobro plačano službo. Vanjo se je skupaj z otroki preselila. Ker starši živijo daleč, se je naprej morala boriti sama. Po zahtevi za ločitev je prišla na vrsto borba z institucijami, konkretno s CSD Maribor. Tamkajšnje strokovne delavke niso verjele njeni zgodbi in zgodbi njenih otrok, ki so bili takrat stari že več kot 10 let in so se očitno bali očeta. Niso želeli imeti stikov z njim, vsaj ne na samem. Sama pa je bila deležna očitkov, da se ni dovolj potrudila. Ker oče ni izvajal obveznosti glede stikov, so otroci bili obvarovani novih travm. Torej na CSD ni bila deležna nobene pomoči, ki jo je v trenutku ločitve potrebovala, s strani Policije, pa tudi ni dobila zadostne zaščite pred grožnjami takrat že bivšega partnerja.(23. 1. 2012)

9.2. Analiza besedila v delu, ki se nanaša na izkušnje s solidarnostnimi oblikami pomoči pred fazo preloma

Izpis podčrtanih delov ter odprto kodiranje izjav in besed, ki se nanašajo na izkušnjo z neformalnimi oblikami pomoči pred odločitvijo o prekinitvi nasilnega odnosa (pred fazo preloma) oz. pred prijavo nasilja ustreznim institucijam.

Tabela 1: izpis podčrtanih delov besedila ter odprto kodiranje (pred fazo preloma)

Št	Postavka	pojem
1.(A)	v sorodstvu se o težavah v družini ne razpravlja	ni komunikacije, tradicija
2.(A)	vsak svoje sam med štirimi stenami	odtujenost, nepovezanost
3.(A)	prijateljic ni imela	osamljenost
4.(A)	partner je vsak dan čakal na njeno vrnitev (iz službe)	načrtne osamitev, omejevanje stikov
5.(A)	takšnega življenja je vajena	naučeno samoomejevanje
6.(A)	tudi mati doživljala enako	naučeno samoomejevanje
7.(B)	sorodniki živijo v drugi državi	osamljenost
8.(B)	partner onemogoča stike z njimi (sorodniki)	načrtna osamitev omejevanje stikov
9.(B)	partner ji ni dovoljeval prijateljic	načrtna osamitev, omejevanje stikov
10.(B)	tašča se je obračala stran oz podpirala psihično nasilje	izhodiščne razlike toleriranje nasilja
11.(B)	nič takega, nasilje prisotno v vsaki družini (mnenje tašče)	minimaliziranje
12.(C)	močno oporo sta ji nudili sestra in sestrična, fizično zatočišče	pričakovani pogledi ter dejanja ožjega sorodstva
13.(C)	partner je vedel, kam odhajajo, vedno čutila strah, da jo najde	strah pred maščevanjem partnerja zaradi upora
14.(Č)	oporo je imela zgolj in samo v prijateljici.	pričakovani pogledi ter dejanja socialne mreže
15.(Č)	pustili so jo pred zaprtimi vrati (sorodniki)	neodziv, neodgovornost

16.(D) s svojimi starši ni nikoli govorila o nasilju, bilo jo je sram	ravnodušnost, brezbržnost strah pred priznanjem nepripravljenost na soočanje
17.(D) starši partnerja so nasilje podpirali	izhodiščne razlike- toleriranje nasilja
18.(E) pobegnila s svojimi otroki k staršem	fizična zaščita
19.(E) starši so ji dopovedovali, da je sama kriva za nasilje	izhodiščne razlike- toleriranje nasilja
20.(F) po pomoč se je zatekala k svoji mami	fizična zaščita
21.(F) bila je deležna moralne podpore s strani svojega ožjega sorodstva	pričakovani pogledi ter dejanja ožjega sorodstva
22.(F) strah jo je bilo maščevanja partnerja	strah pred maščevanjem partnerja zaradi upora
23.(F) govorila o tem svoji materi, ta ni verjela v resnost situacije	nemoč, pristranskost družine
24.(G) v kraju bivanja ni imela nobene podpore	osamljenost
25.(G) s strani sodelavcev bila deležna moraliziranja	izhodiščne razlike- toleriranje nasilja
26.(H) pomoč in zaščito je iskala v ožjem socialnem krogu ki je zadevo racionaliziral, moraliziral	izhodiščne razlike- toleriranje nasilja
27.(H) strah, da jo najde in se ji maščuje	strah pred maščevanjem partnerja zaradi upora
28.(H) vedela je, da ji sorodstvo ne more učinkoviti pomagati	nezaupanje
29.(I) pomoči v domačem okolju ni iskala	odtujenost, nepovezanost
30.(I) obrnila se je na partnerjeve starše	pričakovanje podpore, upanje
31.(I) niso bili zmožni pomagati [partnerjevi starši]	nemoč, pristranskost družine
32.(I) so ji pa prisluhnili, in takrat je ni bilo strah partnerjevega maščevanja [partnerjevi starši]	pričakovani pogledi ter dejanja ožjega sorodstva ni strahu

33.(J) pomoči nikoli ni iskala v ožjem socialnem okolju	odtujenost, nepovezanost
34.(J) trpela je in čakala na boljši jutri	brezizhodnost samoomejevanje
35.(J) sram in strah, da ji ne bi verjeli	strah pred priznanjem, nepripravljenost za soočanje
36.(J) naučena, da ženska mora potrpeti	naučeno samoomejevanje

Tabela 2. Ureditev pojmov po ravneh abstraktnosti (pred fazo preloma)

1. raven – pojem	2. raven – kategorija	3. raven – propozicija

-ni komunikacije, tradicija (1)	prevladujoči lokalni diskurzi (1, 5, 6, 36)	ni ali omejen dostop do virov moči

-naučeno samoomejevanje
(5, 6, 36)

-odtujenost, nepovezanost (2, 29, 33)	izolacija (2, 3, 7, 24, 28, 29, 33)

-nezaupanje (28)

-osamljenost (3, 7, 24)

-načrtna osamitev, omejevanje stikov (4, 8, 9)	kontrola, nadzor (4, 8, 9)

-strah pred maščevanjem partnerja zaradi upora (13, 22, 27)	neodločnost, nezaupanje v samo sebe (13, 22, 27)

Izhodiščne razlike	dodatna obremenitev, stres	krog nasilja se krepi
toleriranje nasilja	(10, 11, 15, 16, 17, 19,	
(10, 17, 19, 25, 26)	23, 25 ,26, 31, 34, 35)	
-minimaliziranje (11)		
- neodziv, neodgovornost,		
ravnodušnost, brezbržnost(15)		
-strah žrtve in nepripravljenost		
za soočanje (16, 35)		
-nemoč, pristranskost družine (23, 31)		
-brezizhodnost, samoomejevanje		
(34)		
- pričakovani pogledi ter	podpora, opora	viri moči so dosegljivi,
dejanja ožjega sorodstva/	(12, 14, 18, 20, 21, 30, 32)	
socialne mreže (12, 14, 21)		
-fizična zaščita (18, 20)		
-pričakovanje podpore, upanje (30)		
- ni strahu (32)		

9.2.1. Analiza značilnosti pojmov

Dodatno sva analizirali kategorije: *kontrola, nadzor* ter *izolacija*. Zanimalo naju je:

1. ali je redna zaposlitev ženske, torej njena finančna neodvisnost in vsakodnevni kontakt z drugimi ljudmi, možnost njene relativne osebne svobode ter dostopnosti do različnih možnih virov moči – tudi solidarnostnih. Uporabljene modalitete: *zaposlena / ni popolne izolacije* ter *nezaposlena / izolacija*.

2. ali imajo na izolacijo žrtve poleg kontrole in prisile partnerja vpliv še drugi dejavniki. Uporabljene modalitete: *nedostopnost neformalne pomoči / strategija preživetja*

Tabela 3: Značilnosti pojma *kontrola, nadzor*

značilnost	Indikator	modalitete
(4, 8, 9)	partner je vsak dan čakal	<u>zaposlena/ ni popolne</u>
	na njeno vrnitev iz službe(4)	izolacije
	partner onemogoča stike s sorodniki (8)	<u>nezaposlena/izolacija</u>
	partner ji ne dovoljuje prijateljic (9)	<u>nezaposlena/ izolacija</u> (v času nasilnega odnosa)

Tabela 4 :Značilnosti pojma *izolacija*

značilnost	indikator	modalitete
odtujenost, nepovezanost (2, 29, 33)	vsak svoje med štirimi stenami (2)	<u>nedostopnost neformalne pomoči</u>
	pomoč v domačem okolju ni iskala (29)	<u>strategija preživetja</u>
	pomoč nikoli ni iskala v ožjem socialnem okolju (33)	<u>strategija preživetja</u>
	nezaupanje (28)	vedela je , da ji sorodstvo ne more učinkovito pomagati (28)
osamljenost (3, 7, 24)	prijateljic ni imela (3)	<u>nedostopnost neformalne pomoči</u>
	sorodniki živijo v drugi državi(7)	<u>nedostopnost neformalne pomoči</u>

v kraju bivanja ni bilo nobene
podpore (24)

nedostopnost neformalne
pomoči

9.2.2. Definiranje relevantnih kategorij

Prevladujoči lokalni diskurzi: je sestavina slabe komunikacije, odtujenosti in nepovezanosti med ožjo socialno skupnostjo in žensko z izkušnjo nasilja ter naučenim samoomejevanjem žrtve, ki pa je posledica tradicije. Ženska, ki je ponotranjila dominantne lokalne diskurze o nasilju v družini in toleriranju le-tega, je razvila tudi stabilne vzorce ravnanja v primerih nasilja ter o nasilju ne govori in se ne pritožuje (postavka 1, 5, 6, 36).

Izolacija: Je sestavina odtujenosti in nepovezanosti žrtve in ožjega socialnega okolja. Posledica je osamljenost. Vzroki so lahko različni, in sicer: tradicija, fizična oddaljenost, življenjski ritem, individualizem (postavka 3, 2, 7, 24, 29, 33). Občutek lastne nemoči žrtev lahko prenese na svoje bližnje, kar občuti kot nezaupanje v njihove zmožnosti, da lahko pomagajo (postavka 28).

Zaviršek (1994: 75) poudarja pomembnost razumevanja izkušnje izolacije in sramu pred drugimi, ki sta skupni značilnosti vseh žrtev nasilja. Poleg občutka sramu in nelagodja pred razkrivanjem nasilja v partnerskem odnosu žrtev nasilja poskuša izolirati tudi partner sam, in sicer z doslednim izvajanjem kontrole in nadzora.

Kontrola, nadzor: je sestavina načrtne osamitve in omejevanja stikov (postavka 4, 8, 9). S stopnjevanjem kontrole in doslednega nadzora žrtve partner onemogoči stike žrtve s potencialnimi viri moči in pomoči obenem. Žrtev ponotranji občutek lastne nemoči in ničvrednosti. Tako postaja še bolj dovzetna za partnerjeve razlage, teorije in sprenevedanja. Po drugi strani si nasilnež začne žrtev lastiti in krog nasilja se pogloblja.

Neodločnost, nezaupanje v samo sebe: je sestavina strahu pred maščevanjem partnerja zaradi upora (postavka 13, 22, 27). Deloma je ta kategorija posledica prejšnje kategorije, torej kontrole in nadzora partnerja, deloma pa tudi strahu žrtve nasilja, da ne povzroča neugodnosti ljudem, ki so ji ponudili zatočišče. Ta vrsta

strahu izvira iz dosedanjih izkušenj žrtve, ki ve, česa vsega je nasilnež sposoben, ter da mu ni mar za okolico in njene reakcije (postavka 13).

Dodatna obremenitev, stres: je sestavina izhodiščnih razlik oz. odstopanja od pričakovanih in zaželenih reakcij ožje socialne mreže glede toleriranja nasilja. Te razlike izvirajo predvsem iz tradicionalnih pogledov na partnerski odnos, ki temelji na moški nadvladi in seksistični razlagi odnosov med spoloma (postavke 10, 17, 19, 25, 26). » Obstoj dvojne morale pomaga razumeti pogoste izjave povzročitelja, da spolna zloraba in pretepanje nista pač nič takšnega, da to vendar ni zločin, da se ne počuti krivega, saj si je vzel nekaj, kar mu pravzaprav pripada.« (Zaviršek, 1994: 65) Odstopanja od zaželenih reakcij ožje socialne mreže se manifestirajo v obliki minimaliziranja nasilja (postavka 11), nemarnega ter neodgovornega odziva na prošnjo žrtve po pomoči ter ravnodušnosti in brezbriznosti (postavka 15). Slednje žrtev dodatno viktimizira, kar pa se odraža v njeni nepripravljenosti priznati nasilja in potrebo po pomoči (postavki 16, 35). Velikokrat se zgodi, da sami člani ožje družine čutijo nemoč v smislu bolj učinkovitega preprečevanja nasilja ter pomaganja žrtvi nasilnih dejanj. Posledično ostajajo pasivni ter odmaknjeni od nasilnih situacij (postavke 23, 31). Vse to deluje v smeri razvijanja občutka sramu ter lastne krivde zaradi neuspeha v razmerju, občutka brezizhodnosti in posledično samoomejevanja (postavka 34).

Podpora, upor: sta sestavini pričakovanih reakcij ožjega sorodstva na nasilje in toleriranja le tega (postavke 12, 14, 21). Manifestirajo se v obliki fizične zaščite, moralne podpore ter obujanja upanja po rešitvi pri žrtvi sami (postavke 18, 20, 30). Posledica takšne podpore je rast samozavesti ter občutka lastne moči in sposobnosti (postavka 32).

9.3. Analiza besedila v delu, ki se nanaša na okoliščine prekinitve nasilnega odnosa ali fazo preloma

Izpis podčrtanih delov ter odprto kodiranje izjav in besed, ki se nanašajo na okoliščine odločitve o prekinitvi nasilnega odnosa (faza preloma). Analizirati želiva,

ali zunanji dejavniki, npr. podpora družine in ožjega socialnega okolja, vplivajo na hitrejšo odločitev o odhodu iz nasilnega odnosa ter kaj se dogaja, ko te podpore ni ali

Tabela 5: Izpis podčrtanih delov besedila ter odprto kodiranje (faza preloma)

Št	Postavka	pojem
1.(A)	nasilje jo je povsem strlo, je začela bolehati in se je odločila za odhod	psihična in fizična izčrpanost
2.(B)	za odhod se je odločila, da pred nasiljem zaščiti svoja otroka	skrb in strah za življenje bližnjih
3.(C)	njihova podpora (sestra in sestrična) veliko pomagala pri odločitvi za hitri odhod. Obe sta jo podprli in obljubili pomoč.	zunanji vpliv in podpora
4.(Č)	odločitev za odhod je sprožilo hudo nasilno dejanje njenega partnerja	strah za lastno življenje
5.(D)	je prišlo tudi do fizičnega nasilja, potem se je odločila za odhod. Nasilje je doživljala približno 3 leta.	strah za lastno življenje
6.(E)	podporo je dobila edino pri partnerjevi teti. Opogumljala jo je pri odhodu iz nasilnega odnosa	zunanji vpliv in podpora
7.(E)	samostojno je iskala možnosti nastanitve, telefonske številke, In zbirala informacije preko interneta.	samostojno odločanje podprto zunanjim vplivom in podporo
8.(E)	(po hudem prepiru) in nasilju se je obrnila na CSD	strah za lastno življenje
9.(F)	po hujšem nasilnem izbruhu ter prijavi le-tega je dobila Namestitev v kriznem centru.	strah za lastno življenje
10.(G)	na institucije se je obrnila, ko je začutila resnično ogroženost	strah za lastno življenje
11.(H)	nasilje je skupaj z otroki trpela dve leti, ko se je odločila da mora oditi, je to želela narediti čim bolj hitro in na	samostojno dolgotrajno odločanje in uvid , spoznanje,

miren način. Tudi zaradi tega se je obrnila na CSD	dojemanje realnosti
12.(I) Nasilje je trpela polnih deset let. Ko je ugotovila, da ga sama ne more spremeniti, se je odločila obrniti na institucije.	samostojno dolgotrajno odločanje in uvid, spoznanje, dojemanje realnosti
13.(I) prenehala se je obremenjevati, kaj si bodo ljudje mislili in ali ji bodo verjeli. Pomembno ji je bilo, da bo imela mir.	uvid, spoznanje, dojemanje realnosti
14.(J) ko sta otroka odrasla in nasilja ni več mogla trpeti, se je odločila in obrnila na institucije	psihična in fizična izčrpanost

Tabela 6: ureditev pojmov po ravneh abstraktnosti (faza preloma)

1. raven – pojem	2. raven – kategorija	3. raven – propozicija
-psihična in fizična izčrpanost (1, 14)	instinktivno ravnanje lastna zaščita	viri moči izvirajo iz žrtve
-strah za lastno življenje (4, 5, 8, 9, 10)	(1,2,5,8,9,10,14)	
-strah in skrb za življenje bližnjih (2)	instinktivno ravnanje zaščita bližnjih (2)	

-samostojno dolgotrajno odločanje/ uvid, spoznanje, dojemanje realnosti (11, 12, 13)	upor po dolgotrajnem trpljenju (11,12,13,9)	
-zunanji vpliv in podpora (3, 6)	solidarnost (3,6,7)	viri moči iz okolja so dosegljivi in delujejo

9.3.1. Analiza značilnosti pojmov

Z analizo pojma *instinktivno ravnanje – lastna zaščita* sva želeli bolj nazorno prikazati, da je takšno afektivno dejanje, kateremu je sledila prijava nasilja ustreznim institucijam, rezultat trpljenja *večletnega* ali *zelo hudega nasilja* ob istočasno *nedosegljivi* ali zelo šibki socialni mreži (vzroke za takšno stanje pa sva predstavili v prejšnji analizi kategorij). Uporabljene modalitete: večletno ali hudo nasilje v povezavi z močjo socialne mreže (ni = popolna izolacija, šibka = samo prijateljica, sestra, teta)

Tabela 7: Analiza kategorij – instinktivno ravnanje – lastna zaščita

značilnosti	Indikator	Modalitete
Psihična in fizična izčrpanost(1,14)	-nasilje jo je povsem strlo	večletno nasilje / ni ožje
	je začela bolehati in se je odločila za odhod(1)	socialne mreže
	- ko sta otroka odrasla in nasilja ni več mogla trpeti	večletno nasilje / ni ožje
	se je odločila za odhod (14)	socialne mreže
Strah za lastno življenje (4, 5, 8, 9,10)	- odločitev za odhod je sprožilo hudo nasilno dejanje(4)	hudo nasilje / šibka ožja socialna mreža
	- Je prišlo do fizičnega nasilja takrat se je odločila za odhod (5)	hudo nasilje / ni ožje socialne mreže
	-po hudem nasilju se je odločila za odhod (8)	hudo nasilje / ni ožje socialne mreže
	-po hujšem nasilnem izbruhu	hudo nasilje / ni ožje
	Ter prijavi le tega , se je	socialne mreže

odločila za odhod (9)

-na institucije se je obrnila,

hudo nasilje/šibka ožja

ko je začutila resnično

socialna mreža

ogroženost (10)

9.3.2. Definiranje relevantnih kategorij

Instinktivno ravnanje, lastna zaščita; je sestavina psihične in fizične izčrpanosti, ki nastane pod vplivom dolgotrajnega nasilja. Žrtev začuti, da resnično nima več energije za vzdrževanje samoohranitvenih vzorcev v nasilju in kot edini racionalni možni izhod vidi popoln umik iz nasilnega odnosa. Smiselno je domnevati, da so tovrstne odločitve tudi najbolj neomajne (postavki 1, 14). Razumljivo je, da je ta način reševanja problema nasilja posledica izolacije žrtve oz. nedostopnosti solidarnostnih oblik pomoči. Drugi način manifestacije tega pojma je strah za lastno preživetje. Tukaj gre predvsem za hitre odločitve v smeri nujnega pobega pred nasiljem zaradi resne ogroženosti.

Instinktivno ravnanje, zaščita bližnjih; je sestavina strahu in skrbi za življenje bližnjih – v našem primeru gre za otroke (postavka 2). Izpostavljenost otrok nasilju enega starša nad drugim je oblika psihičnega ali čustvenega nasilja nad otroki samimi. Torej, žrtev nasilja (mati) želi zaščititi svoje potomstvo pred bolečimi posledicami nasilja v družini ali celo pred direktnim nasiljem, in zbeži skupaj z otroki iz nasilne situacije. V takšnih trenutkih je podpora in nudenje zatočišča s strani neformalnega in formalnega okolja izrednega pomena.

Upor po dolgotrajnem trpljenju; je sestavina uvida v realnost nasilne situacije ter spoznanja, da nikoli ne bo boljše oz. da se partner ne bo nikoli spremenil (postavke 11, 12, 13). Tukaj govorimo o zadnji fazi v procesu odhajanja zlorabljene ženske oz. o točki preloma. Meniva, da neformalna podpora v prejšnjih fazah odhajanja vpliva na skrajšanje tega časa odhajanja do točke preloma, in nasprotno, izostanek tovrstne podpore podaljšuje ta čas. Iz intervjujev, ki so v povezavi s to kategorijo, vidimo, da

je točka preloma nastala pri dveh oz. desetih letih. Govorimo o nedopustno dolgem nasilnem odnosu, katerih priče so bili tudi otroci.

Solidarnost; je sestavina zunanjega vpliva in podpore (postavki 3, 6). Kot sva že zapisali v prejšnjem odstavku, vpliv neformalnega okolja na odločanje ženske, kdaj in na kakšen način bo zapustila nasilno razmerje. Vendar tukaj ne gre samo za podporo ožje družine, prijateljev, sodelavcev, sosedov ... ter za njihovo nudenje začasnega zatočišča ali moralne pomoči, temveč tudi za različne oblike formalne pomoči v obliki skupin za samopomoč, različnih svetovalcev ali drugih nevladnih organizacij, ki ne delujejo pod okriljem institucij. Žrtve lahko s slednjimi pridejo v stik tudi s pomočjo elektronskih medijev in podobno (postavka 7).

9.4. Analiza besedila v delu, ki se nanaša na izkušnje s formalnimi oblikami pomoči po fazi preloma

Izpis podčrtanih delov ter odprto kodiranje izjav in besed, ki se nanašajo na izkušnje s formalnimi (institucionalnimi in neinstitucionalnimi) oblikami pomoči, in sicer v času po odločitvi o prekinitvi nasilnega odnosa (PO FAZI PRELOMA).

Tabela 8: izpis podčrtanih delov besedila ter odprto kodiranje (po fazi preloma)

Št.	Postavka	pojem
1.(A)	na CSD so ji svetovali nastanitev v MD... ter napotili na policijo kjer je dala prijavo	pomoč po predpisanih postopkih
2.(A)	sčasoma jo je začelo motiti, da v MD niso sami	težave skupnostnega bivanja
3.(A)	bivanje z različnimi stanovalkami zahteva nenehno prilagajanje ter moralno podporo, sodelovanje	težave skupnostnega bivanja
4. (A)	s strokovnimi delavkami pa je zelo zadovoljna	optimistična naravnost

5.(A) v podporo ji je tudi osebna zdravnica, v pogovoru z njo je imela občutek, da je razumljena in slišana	psihično utrjevanje, krepitev smiselnosti sprememb
6.(A) skupine za samopomoč..ženske so si medsebojno blizu.. se krepijo	medsebojna potrditev
7.(B) pri nastanitvi v MD ji je pomagal pristojni CSD, vse se je odvijalo zelo hitro i korektno	pomoč po predpisanih postopkih
8. (B) nedopusten dogodek na policiji je njen partner imel osebno poznanstvo, ji niso verjeli. Počutila se je, kot da je ona storilka	sekundarna viktimizacija
9.(B) na PP v drugem kraju so ji verjeli in z njo bili spoštljiv	spoštljiv odnos institucij
10.(B) v MD se ne počuti najbolje ... ni zadovoljna z vzdušjem. Sostanovalke vedno znova pogrevajo svoje zgodbe in o njih razpravljajo. To ji odpira stare rane.	težave skupnostnega bivanja
11.(C) sestra ji je predlagala, da pokliče na svetovalni telefon. Svetovalka ji je dala podatke o tem kam se lahko obrne po pomoč	Sinergija neformalnih in formalnih oblik pomoči
12.(C) mesto v MD je dobila v 14 dneh. V tem času je bivala pri sestrični Če se ne bi mesto v MD še nekaj časa sprostilo, bi se verjetno vrnila k partnerju.	prostorska stiska, sinergija for. In nefor. Oblik pomoči
13.(C) V MD je skoraj leto dni, v tem času opremlja neprofitno Stanovanje, ki ji je bilo dodeljeno.	osamosvojitev
14.(C) skrbi jo finančni vidik prihodnosti	finančna odvisnost
15.(C) v MD zadovoljna s svetovalkami, ki jo podpirajo in spremljajo na uradnih institucijah. Počuti se veliko bolj močno in se	psihično utrjevanje krepitev smiselnosti

psihično okrepila.	sprememb
16.(Č) V MD je že leto in pol. Trenutno ji je največja obremenitev rešitev stanovanjskega problema	brezdomstvo
17.(Č) V MD je slišana in ima zagotovljene osnovne potrebe	psiho utrjevanje, krepitev smiselnosti sprememb
18.(Č) želi si le samostojnost in zasebnost	težave skupnostnega bivanja
19.(Č) za otroke ni poskrbljeno... pomoč išče v šoli	kadrovska podhranjenost
20.(D) najprej se je obrnila na CSD, kjer ni bila razumljena in slišana – osebno poznanstvo – ni več iskala pomoči na CSD	pristranskost institucij
21.(D) pomoč je poiskala na Policiji ... so jo poslušali in verjeli kasneje razočarana - zapisnik je bil pisan v prid partnerju.	pristranskost institucij
22.(D) V MD je dobila potrebno podporo in občutek varnosti - lahko živi v miru – išče zaposlitev in stanovanje.	psihično utrjevanje, Občutek smiselnosti sprememb
23.(E) na CSD je odziv bil pozitiven	spoštljiv odnos institucij
24.(E) Tri dni ji je streho nad glavo nudila sorodnica, potem Je dobila namestitev v MD – ima podporo strokovnih delavk tudi sostanovalk	sinergija formalnih in neformalnih oblik pomoči
25.(F) (V Varni hiši Maribor) je deležna moralne podpore strokovne delavke jo poslušajo in ji verjamejo. Klima je pozitivna.	psihično utrjevanje – krepitev smiselnosti sprememb
26.(G) Odziv policije jo je pozitivno presenetil	spoštljiv odnos institucij
27.(G) razočarana je nad odzivom psihiatrinje, ki za nasilno situacijo krivi tudi njo	sekundarna viktimizacija

28.(G) Na mesto v Varni hiši ni čakala dolgo, tukaj je pridobila Predvsem na osebni rasti, samozavesti in razpoloženju	hitra pomoč občutek varnosti, krepitev smiselnosti sprememb
29.(H) S sodelovanjem in pomočjo institucij zadovoljna	spoštljiv odnos institucij
30.(H) Težje je sprejeti dejstvo, da si mora v kriznem centru deliti prostore z različnimi zasvojenici ali ljudmi, ki imajo težave z duševnim zdravjem	težave skupnostnega bivanja
31.(H) o socialni klimi v varni hiši ne želi govoriti	težave skupnostnega bivanja
32.(I) z odzivom institucij ima dobre izkušnje	spoštljivi odnos institucij
33.(I) Življenje v varni hiši se ji zdi stresno	težave skupnostnega bivanja
34.(J) Na mesto v varni hiši je čakala nekaj dni. Tukaj se počuti varno.	hitra pomoč, občutek varnosti
35.(J) Socialna klima je pozitivna, pridobila je na samozavesti in pogumu.	psihično utrjevanje, krepitev smiselnosti sprememb

Tabela 9: ureditev pojmov po ravneh abstraktnosti (po fazi preloma)

1. raven – pojem	2. raven – kategorija	3- raven – propozicija
-pomoč po predpisanih postopkih, pozitivne izkušnje(1, 7)	začetne pozitivne izkušnje » veter v hrbet« (1, 7, 9)	pospeševalni dejavniki
-spoštljiv odnos institucij (9)	(1, 7, 9)	

-psihično utrjevanje, krepitev smiselnosti sprememb (5, 15, 17, 22, 25, 28, 35)	nove osebne pridobitve (4, 5, 6, 15, 17, 22, 25, 28, 35)	
- optimistična naravnost(4)		
-medsebojna potrditev (6)		
- osamosvojitve (13)		

-sinergija formalnih in neformalnih oblik pomoči (11, 12, 24)	spontana akcija (11, 12, 24)	

-hitra pomoč (28, 34)	zaščita in potrditev(13, 28, 34)	

-težave skupnostnega bivanja (2, 3, 10, 18, 31, 33)	pojav dvomov o uspehu in/ali pravilnosti odločitve	zaviralni dejavniki
-prostorska stiska -(12, 30)	(2, 3, 10, 12, 18, 31, 30, 33)	

-finančna odvisnost (14)	nedostopnost potrebnih dobrin	
-brezdomstvo (16)	(14, 16)	

-sekundarna viktimizacija (8, 27)	institucionalno nasilje,	
-pristranskost institucij (20, 21)	človeški faktor (8, 20, 21, 27)	
-kadrovska podhranjenost (19)	sistemska napaka (19)	

9.4.1. Analiza značilnosti pojmov

Dodatno sva analizirali oz. uredili obe dobljeni kategoriji tretje ravni oz. propoziciji (*pospeševalni dejavniki, zaviralni dejavniki*) glede na vrsto pomoči (institucionalno oz. neinstitucionalno pomoč) z namenom boljše preglednosti kategorij glede na opredeljene značilnosti.

Tabela 10: Analiza pojma *pospeševalni dejavniki*:

Značilnosti	indikator	modalitete
-pomoč po predpisanih postopkih	(začetne) pozitivne izkušnje	institucionalna pomoč
pozitivne izkušnje (1, 7)	»veter v hrbet«	
-spoštljiv odnos institucij (9)		

psihično utrjevanje, nove osebne pridobitve neinstitucionalna pomoč

krepitev smiselnosti sprememb

(5, 15, 17, 22, 25, 28, 35)

optimistična naravnost (4)

medsebojna potrditev (6)

osamosvojitve (13)

hitra pomoč(28, 34) zaščita in potrditev

Tabela 11: Analiza pojma *zaviralni dejavniki*:

Značilnosti	indikator	modalitete
-sekundarna viktimizacija (8, 27)	institucionalno nasilje,	institucionalna pomoč
-pristranskost institucij (20, 21)	človeški faktor	

-finančna odvisnost (14)	nedostopnost potrebnih	
-brezdomstvo (16)	dobrin	

-težave skupnostnega bivanja (2, 3, 10, 18, 31, 33)	pojav dvomov o uspehu in/ali pravilnosti odločitve	neinstitucionalna pomoč
-prostorska stiska (12, 30)		
-kadrovska podhranjenost (19)	sistemske napake	

9.4.2. Definiranje relevantnih kategorij

- **začetne pozitivne izkušnje »veter v hrbet«** – je sestavina pomoči po predpisanih postopkih ter spoštljivega odnosa institucij v prvih stiki žrtve nasilja s temi. Kot že rečeno, večina ljudi povezuje institucije in njihove postopke z dodatnimi, vendar ne nujnimi obremenitvami, ki povzročajo tudi veliko stresa. Žrtev nasilja, ki že tako živi v stalni napetosti in stresu, ima še toliko bolj odpor do sodelovanja z institucijami in iskanja pomoči. Kot je vidno iz zgornjih analiz, se nanje obrnejo le takrat, ko jim gre za lastno preživetje ob hkratni izolaciji oz. pomanjkanju ali šibki in nemočni socialni mreži. Torej, pozitivne izkušnje in korekten odnos državnih uradnikov (ter vsaj malo empatije) pri prvem stiku, lahko žrtvi doda novo moč in samopotrditvev.

- **nove osebne pridobitve** – je sestavina psihičnega utrjevanja, krepitev smiselnosti sprememb in občutka, da si na dobri poti (postavke 5, 15, 17, 22, 25, 28, 35). Naloga strokovnih delavk v zavetiščih je prav sprožanje teh procesov. Dodatno zadovoljstvo žrtev nasilja, poleg stika s strokovnimi delavkami (postavka 4), je zadovoljstvo z namestitvijo ter odnosi v zavetiščih, kar pa je osnova za njihovo optimistično naravnost. Med nove osebne pridobitve sva šteli tudi osamosvojitvev, in sicer v smislu finančne neodvisnosti (ženska se zaposli)(postavka 13). V primeru istočasnega sodelovanja v skupini za samopomoč, ženska nadaljuje s procesom psihične krepitev in nadgrajuje le-to (postavka 6).

- **zaščita in potrditev** je sestavina hitre učinkovitosti formalnih oblik pomoči ((postavki 28, 34). Vedno je izrednega pomena, da ženska dobi hitro zaščito in namestitvev v zatočiščih. Poleg fizične zaščite je to lahko tudi neeksplicitna potrditev njene odločitve o odhodu in prijavi nasilja. Dlje kot čaka, prej se ji bodo začeli porajati različni dvomi o pravilnosti njene odločitve.

- **institucionalno nasilje, človeški faktor** – je sestavina sekundarne viktimizacije s strani uradnih oseb, ki prijavljeno nasilje minimalizirajo ali pa žrtvi ne verjamejo (postavki 8, 27) ter pristranskosti ustanov (postavki 20, 21). V obeh primerih je v ospredju človeški faktor, se pravi uradne osebe ne delujejo v skladu s predpisi, temveč iz različnih razlogov, kot je npr. osebno poznanstvo, neznanje ali pa nezanimanje, žensko, žrtev nasilja, dodatno travmatizirajo. S kančkom cinizma lahko

sklepava, da slednje takšno ravnanje institucij ne odvrne od nameravane odločitve samo zaradi tega, ker jih doma čaka večje nasilje.

- **pojavnost dvomov o pravilnosti odločitve** – je sestavina različnih težav skupnostnega bivanja v zatočiščih. V zatočiščih istočasno prebiva več žensk različnih kulturnih in socialnih navad (postavke 2,3,10,12,18,20,30,31,33) Razumljivo je, da je potrebno veliko prilagajanj, pogajanj in medsebojnega razumevanja, da bi socialna klima v zavetiščih bila spodbudna za stanovalke. V primerih, ko se posamezne ženske takšnemu načinu življenja iz različnih razlogov ne morejo prilagoditi, se lahko v njih začnejo porajati dvomi glede zastavljenih ciljev ter se odločijo zapustiti zatočišča (veliko teh se ponovno vrne v nasilni odnos). Tukaj bi ponovno poudarili pomen solidarnostnih oblik pomoči v smislu nudenja zatočišča s strani sorodnikov ali prijateljev, saj tovrstna zatočišča zahtevajo manj prilagajanj od že tako ali tako travmatiziranih žrtev.

- **spontana akcija** – je sestavina sinergije formalnih in neformalnih oblik pomoči (postavke 11, 12, 24). Tukaj imava v mislih spontana dejanja, ki prihajajo s strani ožjega socialnega okolja v obliki nasvetov, napotkov ter dajanj različnih informacij v smislu skupnega iskanja trajnejših oblik pomoči. Tovrstni pomagajoči s takšnimi dejanji postanejo udeleženi v problemu in rešitvi. Velikokrat se zgodi, da imajo dostop do relevantnih informacij ter na ta način usmerjajo žrtve nasilja na različne naslove institucionalnih oblik pomoči. Žrtev nasilja, ki je bolj ali manj izolirana, v takšnih osebah dobi pomembnega zaveznika. Če situacijo idealiziramo, lahko rečemo, da takšna dejanja pomagajo tudi institucijam, saj so neke vrste »smerokazi« v temi nasilja, ki usmerjajo k institucionalnim oblikam pomoči ter žrtev opogumljajo, da nasilje prijavi.

- **nedostopnost potrebnih dobrin** – je sestavina finančne odvisnosti ženske, žrtve nasilja, ki je zelo pogosto nezaposlena. Posledično se zelo težko osamosvoji in je večja verjetnost, da se ponovno vrne v nasilni odnos. Drugi takšen zaviralni dejavnik dokončnega odhoda iz nasilnega odnosa je brezdomstvo (postavka 16). Torej, ženske, žrtve nasilja, so prevečkrat vržene na cesto in postanejo brezdomke. Glede na današnjo gospodarsko situacijo v državi je verjetnost, da bodo dobile svoje

stanovanje, majhna, to pa je tudi eden od zelo pogostih vzrokov za vrnitev v nasilen odnos.

- **sistemska napaka** – je sestavine kadrovske podhranjenosti (postavka 19), saj se v zavetiščih velikokrat zgodi, da ni dobro poskrbljeno za otroke. Predvsem imava v mislih psihološko in emocionalno pomoč otrokom, ki so ravno tako žrtve družinskega nasilja. Razlog za takšno situacijo je kadrovska podhranjenost zavetišč, ki pa je posledica pomanjkanja finančnih sredstev.

9.5. Odnosno kodiranje

Dobljene relevantne kategorije vseh treh postopkov kodiranja, torej kodiranja pojmov, ki so povezani z izjavami, ki se nanašajo na:

a) izkušnjo z neformalnimi (solidarnostnimi) oblikami pomoči pred odločitvijo o prekinitvi nasilnega odnosa (PRED FAZO PRELOMA) oz. pred prijavo nasilja ustreznim institucijam;

b) okoliščine odločitve o prekinitvi nasilnega odnosa (FAZA PRELOMA), oziroma po prijavi nasilja ustreznim institucijam;

c) izkušnje s formalnimi (institucionalnimi in neinstitucionalnimi) oblikami pomoči, in sicer v času po odločitvi o prekinitvi nasilnega odnosa (PO FAZI PRELOMA), oziroma po prijavi nasilja ustreznim institucijam;

sva povezali v medsebojne odnose na ta način, da sva jim določili mesto znotraj paradigmatskega modela po Glaserju in Straussu.

Kot osrednji pojem sva izbrali pojem **izolacija**, saj sva ugotovili, da je to pojav, ki je skupen vsem ženskam žrtvam nasilja, ki sva jih v intervjujih spraševali. Torej, vse so imele zelo šibko socialno mrežo ali pa je sploh niso imele. Spodaj navedene ključne pojme sva razporedili po vzročno posledičnem modelu. Temu sva na koncu dodali kontekstualne ali postranske pojme.

Ključni pojmi: ***prevladujoči lokalni diskurzi,***

upor po dolgotrajnem trpljenju

spontana akcija

začetne pozitivne izkušnje, »veter v hrbet«

institucionalno nasilje, človeški faktor

nedostopnost potrebnih dobrin

pojav dvomov v pravilnost odločitve

zaščita in potrditev

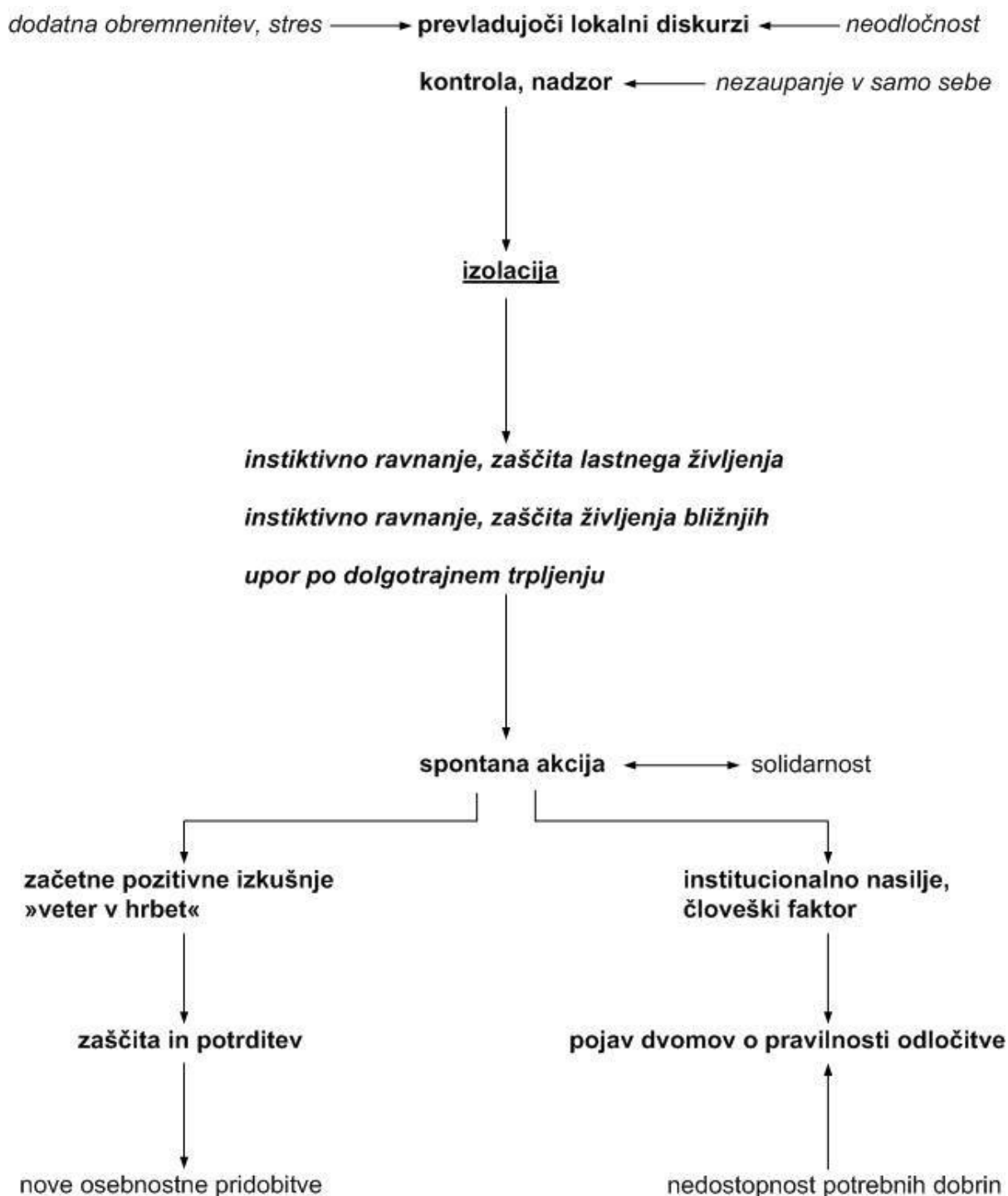
Postranski pojmi: *neodločnost, nezaupanje v samo sebe*

dodatna obremenitev in stres

solidarnost

nove osebnostne pridobitve

Shema 1: odnosno kodiranje – vzroki za izolacijo žrtve nasilja oz. slaba ali nedosegljiva pomoč ožje socialne mreže, ter posledice takšne situacije v smislu institucionalnih in solidarnostnih odgovorov.

9.6. Analiza intervjuja osebe X

Izpis podčrtanih delov ter odprto kodiranje izjav in besed, ki se nanašajo na izkušnje s formalnimi (institucionalnimi in neinstitucionalnimi) oblikami pomoči v času samostojnega reševanja nasilja v družini.

Tabela 12: izpis podčrtanih delov ter odprto kodiranje (oseba X)

Št.	Postavka	pojem
1.	strani staršev in prijateljev je bila deležna močne podpore	opora, razumevanje okolja
2.	verjeli so ji in želeli pomagati	potencialna pomoč, zaščita
3.	že sama vedla, da živi v nasilnem odnosu, ter , da ga mora čim prej zapustiti	samozavedanje nasilja
4.	za odhod še ni bila pripravljena	vpetost v krog nasilja
5.	partner je želel imeti nenehno kontrolo nad njo	nevarnost izolacije
6.	najprej je preko interneta poiskala pomoč družinskih svetovalcev	dostopnost informacij
7.	ko je pod težo udarcev in grožnjo s pištolo pobegnila z otroki se ni več vrnila	resna ogroženost, prelom
8.	imela je na razpolago prazno hišo staršev in dobro plačano službo.	zagotovljena eksistenca
9.	borba z institucijami	institucija kot ovira
10.	tamkajšnje delavke niso verjele njeni zgodbi in zgodbi njenih otrok	institucionalna sekundarna viktimizacija
11.	sama je bila deležna očitkov, da se ni dovolj potrudila	institucionalna sekundarna viktimizacija
12.	na CSD ni bila deležna nobene pomoči , ki jo je v trenutku potrebovala	nestrokovnost
13.	s strani Policije tudi ni dobila zadostne zaščite in pomoči pred	nestrokovnost

grožnjami takrat že bivšega partnerja.

Tabela 13: ureditev pojmov po ravneh abstraktnosti (oseba X)

1. raven – pojem	2. raven – kategorija	3- raven – propozicija
-opora, razumevanje okolja (1)		
- potencialna pomoč, zaščita (2)	- prepoznavanje in obsojanje	- solidarnostni in
- samozavedanje nasilja (3)	nasilja (1, 2, 3)	osebni viri moči
-----		obstajajo in
-dostopnost informacij (6)	- spodbudne socialne okoliščine	so dosegljivi
- zagotovljena eksistenca (8)	(6, 8)	

-vpetost v krog nasilja (4)	- ogroženost svobodnega odločanja	- ovire in posledice
-nevarnost izolacije (5)	(4, 5)	ovir na poti
-----		iz
-resna ogroženost , prelom (7)	samostojna akcija (7)	nasilja

-institucija kot ovira (9)	- institucionalno nasilje	-ne-individualistični
-nestrokovno delo institucij	(9, 10, 11, 12, 13)	pristopi institucij
(12, 13)		
.institucionalna sekundarna		
viktimizacija (10,11)		

9.6.1. Definiranje relevantnih kategorij:

Prepoznavanje in obsojanje nasilja; je sestavina opore in razumevanja okolja (postavka (1), kar pomeni, da je okolje bilo dovzetno za pojav nasilja, ga je eksplicitno obsojalo ter aktivno ponujalo pomoč in zaščito (postavka 2). Poleg tega se je oseba z izkušnjo nasilja le-tega sama zavedala ter prepoznavala strukturo in dinamiko nasilja (postavka 3)

Spodbudne socialne okoliščine; je sestavina dostopnosti informacij o možnostih in načinih reševanja problema nasilja v družini, torej informiranosti osebe, ki nasilje doživlja (postavka 6). Bolj ko se zaveda kroga nasilja in bolj ko je informirana o različnih opcijah pomoči, večja je verjetnost, da bo prej zapustila nasilni odnos. Seveda je osnovni predpogoj obstoj teh oblik pomoči. Zagotovljena eksistenca zunaj nasilnega odnosa je eden od bolj pomembnih dejavnikov v smislu dokončne odločitve o prekinitvi le-tega (postavka 8). Stanovanje in dobro plačana služba so dejavniki, ki imajo precejšen vpliv na hitrost in način odhoda iz kroga nasilja.

Ogroženost svobodnega odločanja; je postavka vpetosti v krog nasilja (postavka 4). Torej, krog nasilja ima svojo dinamiko, ki deluje neodvisno od prej naštetih dejavnikov, ki delujejo v nasprotni smeri. Oseba, ki doživlja nasilje, je vpeta v določene zakonitosti kroga nasilja, posledično vztraja v nasilnem odnosu ne glede na dobre in realne možnosti reševanja iz takšnega odnosa. Vpliv spodbudnih dejavnikov gre edino v smeri hitrejše sklenitve kroga nasilja oz. faz odhajanja iz nasilnega odnosa. Nevarnost izolacije (postavka 5) je eden od dejavnikov, ki ta proces odhajanja lahko upočasnijo ali pa popolnoma zavrejo.

Samostojna akcija; je sestavina resne ogroženosti osebe, ki doživlja nasilje in njenih najdražjih (postavka 7) Ogroženost življenja ali zdravja je najbolj pogost dejavnik dokončne odločitve o prekinitvi nasilnega odnosa oz. preloma.

Institucionalno nasilje; je sestavina nestrokovnega dela institucij (postavka 12, 13), ki deluje kot dodatna ovira pri dokončni osamosvojitvi ženske z izkušnjo nasilja (postavka 9). Strokovni delavci z neindividualističnim pristopom k problemu reševanja nasilja v družini ter posledicami tega nasilja velikokrat delujejo na ta način, da ostali

vpleteni v sam problem (tukaj misliva predvsem na otroke), velikokrat postanejo kolateralne žrtve zadnje faze ločevanja. Na ta način se ženska, ki je trpela nasilje v družini, skupaj z otroki dodatno viktimizira (postavka 10,11). Posledično se upočasnjujejo možnosti za hitro in dokončno »svobodno« življenje vseh vpletenih, ki so žrtve nasilja v družini.

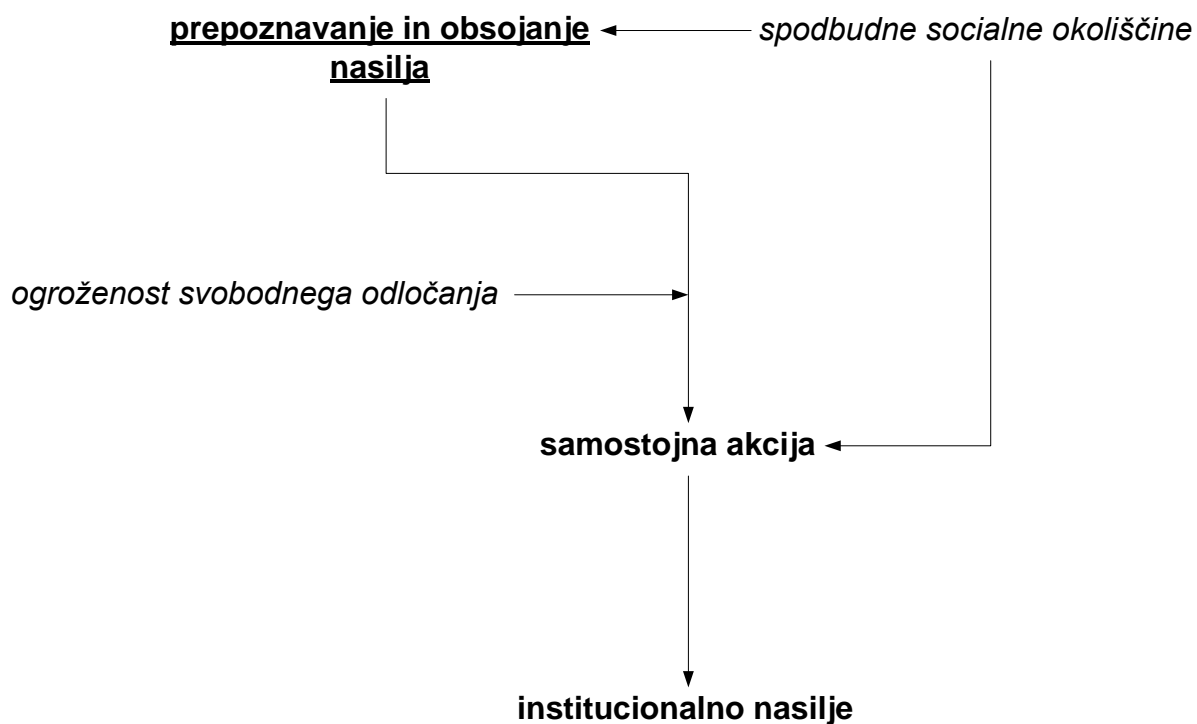
9.6.2. Odnosno kodiranje

Dobljene relevantne kategorije sva povezali v medsebojne vzročno posledične odnose po Glaserju in Straussu.

Kot osrednji pojem sva izbrali pojem prepoznavanje in obsojanje nasilja. To je namreč pojem, ki daje potrebno različnost med tem intervjujem in prej analiziranimi intervjuji.

Pojme, ki sva jih določil kot ključne – **samostojna akcija ter institucionalno nasilje** – sva razporedili po vzročno posledičnem modelu. Prikazanemu modelu sva na koncu dodali postranske pojme: *spodbudne socialne okoliščine* ter *ogroženost svobodnega odločanja*.

Shema 2: odnosno kodiranje – reševanje problema nasilja v družini ter vloga neformalne in formalne (institucionalne) pomoči:

10. POVZETEK

Solidarnostna neformalna pomoč ženskam, ki trpijo nasilje v družini, zajema vse tiste oblike pomoči med posamezniki in skupinami, med sorodniki, sosedi in sovaščani ali pa prijatelji, sodelavci in zgolj med znanci, ki omogočajo bodisi hitrejši umik v primerih akutne oblike nasilja, torej fizično zaščito, bodisi moralno podporo (pa tudi finančno), ki pa je skoraj predpogoj za hiter in dokončen umik ženske iz nasilnega odnosa.

Danes, ko nasilje v družini doživlja že vsaka četrta ženska v Sloveniji, država in njene institucije kljub boljši ozaveščenosti strokovne in laične javnosti o tem problemu ter kljub boljši in učinkovitejši zakonodaji, še vedno ne morejo nuditi ustrezne odgovore na vse pojave nasilja v družini. Ta nezmožnost države, da ukrepa ob pravem času na pravi način, velikokrat doseže nasproten učinek. Ženske postajajo vse bolj nezaupljive do institucij in strokovnih oseb ter se na njih obračajo šele takrat, ko jim je, pod težo nasilja, resnično ogroženo zdravje ali življenje. Vendar je velikokrat fizično in predvsem psihično zdravje žensk in otrok takrat že povsem skrhan. V takšnih pogojih je zgoraj omenjena solidarnostna pomoč izrednega pomena. In prav dosegljivost, učinkovitost ter odgovornost solidarnostnega neformalnega ozadja ter njegovi odgovori na potrebo po takojšnji zaščiti žrtve nasilja v družini so bile spremenljivke, ki sva jih želeli v pričujoči diplomski nalogi dodatno raziskati.

Zanimalo naju je, kako je s solidarnostno pomočjo ženskam v času akutne oblike nasilja, kakšen vpliv ima moralna podpora bližnjih in nazadnje vloga institucionalnih ter neinstitucionalnih oblik pomoči. V ta namen sva izvedli kvalitativno raziskavo. Intervjuvale sva enajst žensk z izkušnjo nasilja v družini, ki so trenutno varovanke treh slovenskih zatočišč. Tukaj sva izhajali iz domneve, da je njihova skupna značilnost šibka in nerazumevajoča ožja socialna mreža. Posebej sva opravili intervju z žensko, ki se je uspela rešiti iz nasilnega odnosa sama, pri čemer je bila deležna močne moralne in materialne pomoči ožjega sorodstva in prijateljske mreže. S slednjim sva želeli dodatno pokazati na te pomembne razlike podpore in pomoči s strani neformalnega okolja, in sicer razlike v smislu nesebične moralne in fizične

zaščite ali pa popolne ignorance, obračanja stran, skrbi za lastno udobje ter nerazumevanja problema nasilja v družinah.

S pomočjo raziskave sva prišli do ugotovitev, da je solidarnostna pomoč pomemben dejavnik v procesu odhajanja ženske iz nasilnega odnosa, vendar ta oblika pomoči velikokrat ni dosegljiva iz različnih vzrokov. Tako ženska, žrtev nasilja v družini, ostaja sama v svoji stiski in bolečini. Kontrola in nadzor nasilnega partnerja sta dodaten dejavnik, ki deluje v smeri izolacije in osamitve. Na ta način se podaljšuje trajanje nasilnega odnosa in zato je nujno razvijati, spodbujati in organizirati različne oblike solidarnostnih pomoči s takojšnjim in učinkovitim delovanjem. V ta namen sva predstavili idejo oz. možno rešitev v smislu takojšnje pomoči, varnega prostora ter boljše dostopnosti, ki sva ga poimenovali Odprti dom.